הרי״ף

מכתבים
ותולדות ימי חייו
של
הרב החסיד ר׳ **יחזקאל פייגין** הי״ד

מזכיר
כ״ק אדמו״ר רבי יוסף יצחק
זצוקללה״ה נבג״מ זי״ע
שניאורסאהן
מליובאוויטש

◆

נערך על ידי
הרה״ת ר׳ אהרן לייב שי׳ ראסקין

© כל הזכויות שמורות

כתובת העורך:
Rabbi Aaron Leib Raskin
400 Crown St.
Brooklyn, NY 11225
mekoros@gmail.com

מפתח כללי

פתח דבר . . . . . ה.

מבוא . . . . . ז

מפתח אישים. . . . . כ.

פקסימיליות . . . . . לא

תמונות . . . . . לו

מכתב הרה"ח ר' יואל כהן . . . . . מב

מכתב הרה"ח ר' זושא פוזנר (אחיינו של הרי"פ) . . . . מג

מכתבי הרי"פ. 3

הוספה 274

ב"ה

פתח דבר

בשבח ותודה לה' יתברך, הננו מוציאים לאור תדפיס של החלק הראשון מסדרת הספרים אודות הרב החסיד ר' יחזקאל פייגין הי"ד, מזכירו הראשי של כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע.

סדרת הספרים - '**הרי"ף**' - תכלול בעז"ה:

א) מכתבים שכתב במשך שנות עבודתו, כמזכיר ראשי של אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע.

ב) סיפור תולדות דברי ימי חייו.

הרי"ף - הוא שמו המחתרתי של הרה"ח ר' יחזקאל פייגין הי"ד (ראשי-תיבות של שמו). כמפורסם, רוב העסקנים שפעלו בעסקנות המחתרתית בברית-המועצות, יחד עם כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע, הי' להם שמות מחתרתיים בהתכתבויות החשאיות.

הרב יחזקאל פייגין כתב כמות רבה של מכתבים. ולמעלה מאלף מכתבים שכתב במשך שנות תרפ"ז-תש"א, נמצאים לפנינו.

בספר נסדרו המכתבים לפי שנות כתיבתן. ובחלק זה, הודפסו המכתבים משנות תרפ"ז-תרפ"ט.

לפני המכתבים השתדלנו לכתוב מבוא קצר המבאר את רקע המכתב. בנוסף לכך צויינו בשולי הגליון פרטים ועובדות שונות אודות האישים שהוזכרו בגוף המכתבים - הכל למען ירוץ בו הקורא.

כמו-כן חילקנו את המכתבים לפסקאות, הוספנו כותרות, ובשולי הגליון הובאו הערות, ציוני מקורות, ועניינים שונים המבהירים את תוכן המכתב*. ועל הכל הוספנו תעודות, מכתבים ושאר מסמכים השופכים אור על מכתבים אלו.

בנוסף לכך, בפתחה של כל שנה בא קיצור ראשי פרקים מתולדותיו ופועלו של אדמו"ר מהוריי"צ באותה השנה.

בראש הספר בא:

א) 'מבוא' ובו סקירה כללית אודות הרי"ף ומכתביו.

ב) 'מפתח אישים', בו נלקטו שמות האנשים המוזכרים ריבוי פעמים בגוף הספר, או אנשים בעלי משמעות רבה בתוכן המכתבים בצירוף סקירה קצרה אודות פועלו ואישיותו.

ג) צילומים של כמה מכתבי הרי"ף.

ד) תמונותיו של הרי"ף שהגיעו לידינו עד-עתה.

בסוף הספר הובאו סיפורים ומעשיות שסיפר הרה"ח ר' יואל כהן אודות הרי"פ.

•

ראשית התעסקותי במכתביו של הרי"ף, הייתה עוד בנעוריי, שעה שכמה ממכתביו התגלגלו לידיי. תוכן מכתביו החסידיים כמו גם השפה והביטויים הלבביים שאבו אותי. מאז הפך אצלי איסוף כתביו לתחביב ועסקתי בזה במרץ רב, עד, שתודה לה', הצטבר אצלי חומר רב שראוי ללקטו לפונדק אחד.

כאן המקום לבקש, שכל מי שיש ברשותו מכתבים נוספים מהרה"ח ר' יחזקאל פייגין, ש'לא ימנע בר', ויראה לעצמו זכות לשלוח את המכתבים על מנת להדפיסם בסדרת הספרים שיראו אור בקרוב, ובכך לזכות בהם את הרבים.

•

ספר זה יוצא לאור בקשר עם שמחת החתונה של בתנו **דאבא רייזא** עם ב"ג הרה"ת ר' **יהושע העשל** הכהן **יאַרמוש**, ממשפחתו של הרי"פ (החתן הוא נין-ונכד לר' **יהודה לייב צייטלין**, חותנו של הרי"ף).

יהי רצון מהשי"ת, שיבנו את ביתם על יסודי התורה והמצווה כפי שהם מוארים במאור שבתורה זוהי תורת החסידות, מתוך הרחבה בגשמיות וברוחניות, ונזכה לשמחת החתונה של כנסת-ישראל עם הקב"ה בגאולה האמיתית והשלימה תיכף ומיד ממש.

אהרן לייב ראסקין

י"ג מנחם-אב, ה'תשע"ח
ברוקלין, נ.י.

*) **הערה כללית:** בכל מקום שצויין ל'אגרות-קודש' (סתם), הכוונה לסדרת 'אגרות-קודש' מאת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ.

מבוא

הרה"ח ר' יחזקאל פייגין הי"ד (או בכינויו המוכר ר' חאַטשע, כפי שהיה נקרא בחיבה), הי' חסיד בעל-צורה ובעל אישיות מיוחדת במינה.

ר' חאטשע הי' בעל מוחין, 'משכיל' גדול ומעמיק נפלא בתורת חסידות חב"ד, וביחד עם זה - כפי שמתגלה במכתביו - יהודי בעל רגש, חסיד לבבי אשר רגש החסידות וההתקשרות פעם בו בעומק פנימיות נפשו.

מתוקף תפקידו כמזכיר כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע, היה הרי"פ חותם על חלק מהמכתבים והאגרות הרשמיות שכתב אדמו"ר מוהריי"צ[1]. **ובנוסף לכך - ובתוספת מרובה** - כתב הרי"פ מכתבים רבים לידידיו ולאנ"ש ברחבי תבל אודות בית רבי ומצבו[2] (וראה להלן שגם במכתבי הרי"פ עצמם, תוכנם, מכוון לדבריו של אדמו"ר מוהריי"צ).

במכתבים אלו מתאר הוא את המתרחש בבית כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ, את הפעילות הגדולה מחד ואת הדחקות העצומה מאידך. מכתבים אלו אף מעניקים מבט על מצב בריאותו של כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ.

בסגנון עשיר ולבבי ובחן מיוחד נכתבו מכתבים אלו. בצבעים חיים ובלהט חסידי מתאר הרי"פ מהנעשה והנשמע, בחצר כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ (הנהגות, תוכן שיחות-הקודש ועוד ועוד[3]), ומעורר רבות על נתינת דמי 'מעמד'.

כך שאגרות אלו אוצרות בתוכן ניצוצות-אור יקרים מפז ממה שראה בקודש פנימה, ודיבורים פנימיים ששמע מכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ.

במכתביו, נמצינו גם למדים על ריבוי הוראות וביאורים שכתב בענייני התקשרות בין החסידים לרבי ובעסקנות חב"ד. אף סיפורי חסידים - החדורים בלחלוחית חסידית - פזורים לרוב במכתביו הרבים.

---

1. מכתבים אלו, נדפסו כאן, רק אלו שלא הובאו ב'אגרות-קודש' של אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע.
2. ראה גם 'היכל הבעש"ט' גליון לד ע' קכח ואילך.
3. מן הראוי לציין, שבמהלך עבודתי (במסגרת 'אוצר החסידים') בעריכת והדפסת שיחותיו של כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע, נוכחתי לראות שריבוי שיחות של אדמו"ר מהוריי"צ חסרות. וכיון שהרי"פ היה מעלה על הכתב את תוכן השיחות, העתקתי את דבריו ל'ספר השיחות' של אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע.

הקורא אשר ישקע בקריאת המכתבים, ימצא את עצמו בד' אמות של כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ, חווה את הרגשות ואת הלך הרוח ששרר באותם ימים.

בשורות הבאות יבוא הרקע למכתבים מיוחדים אלו, ותיאור מעמיק של נקודות עיקריות העולות מתוכן.

ראשי פרקים מתולדות הרי"פ[4]

הרי"פ נולד בעיר לוקימא שברוסיא הלבנה, בשנת תרנ"ה (לערך).

למד בליובאַוויטש עד שנת תרע"א.

בשנת תער"ב נמנה על קבוצת שלוחי כ"ק אדמו"ר מהורש"ב לארץ-הקודש על מנת לחזק ולבסס את ישיבת 'תורת אמת' שבעיר הקודש חברון, ושם שהה עד לשנת עדר"ת. לאחר־מכן חזר שוב ללמוד בישיבת 'תומכי-תמימים' שבליובאוויטש. והי' מה'חוזרים' אצל כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע, ואחר-כך אצל כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע.

בשנת תר"פ (לערך) נשא לאשה את מרת סאָשא, בתו של הרה"ח ר' יהודה לייב צייטלין.

שימש כמשפיע, וניהל את מחלקות ישיבת 'תומכי תמימים' שהיו פזורות בעיירות שונות ברוסיא.

מינוי הרי"פ כמזכירו של כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ[5]

בחורף תרפ"ז נאסרו כמה וכמה חסידים שנשלחו על-ידי רבינו לפלכים שונים ברוסיא הסובייטית לחיזוק הדת. בי"ד אדר ראשון, בפורים קטן, נאסר מזכירו של רבינו הרה"ח ר' אלחנן דובער מרוזוב, ונשלח לכמה שנים לסיביר.

למרות כל זאת המשיך רבינו בעבודתו במסירות נפש, מבלי להתחשב עם המאסרים של העובדים עמו, כמו גם עם הסיכון הממשי שעקב עבודתו ייאסר אף הוא. אף חולשתו הרבה של רבינו, עקב ריבוי הצער, לא גרמה למיעוט ההתעסקות בעבודה הרבה.

לאחר מאסרו של הרה"ח ר' אלחנן דובער מרוזוב, נשאר רבינו עם מזכירו השני, הרה"ח ר' חיים ליברמן.

---

4. תולדות ימי חייו, בפירוט ובהרחבה, יבואו במדור בפני-עצמו.
5. להלן: רבינו.

ר' חיים ליברמן, לא הספיק למלאות את כל עבודת ההתכתבות, ועל כך התמנה, באופן זמני, הרי"פ, להשלים את מקומו הנפקד של הרא"ד מרוזוב.

ר' חיים ליברמן במכתבו אל הרה"ח ר' ישראל דזייקובסון, בכ"ד אייר של שנת תרפ"ז, כתב אודות כך[6]:

"הרא"ד [=הר' אלחנן דובער] שי' עדיין אינו בקו הבריאות [=נשלח למאסר], והשי"ת ישלח לו רפו"ש בקרוב . . חלישותו והעדר בריאותו של רא"ד שי' הביא ומביא נזק רב, כי אין מי שימלא מקומו . . ולהוראת שעה הנה הוסדר אשר בענין זה יבוא עמהם בכתובים רי"פ שי' מנעוויל . . וע"ד שאלתו עם מי יבא בכתובים, הנה לע"ע (עד אשר יסודר הכל פה אי"ה) יבא בכתובים עם הרי"פ שי' כאמור".

בליל מאסרו של רבינו, באור לט"ו סיון של שנת תרפ"ז, נאסר גם ר' חיים ליברמן. ומאז שימש הרי"פ, באופן קבוע, כמזכירו האישי של רבינו[7].

ביום חמישי, כ"ד בתשרי, אסרו חג של סוכות שנת תרפ"ח, יצא רבינו עם בני ביתו מלנינגרד, והגיע לריגא למחרתו ביום השישי, בערב שבת-קודש, פרשת בראשית, בכ"ה בתשרי.

באותה שעה הי' רבינו בלי מזכירים[8]. ורק בתחילת חודש כסלו תרפ"ח הצליח הרי"פ לצאת מרוסיא, להגיע לריגא ולחזור לעבודתו כמזכיר[9].

"בו בחרתי לקחתו אתי עמי לעשות העבודה הפנימית" מטרת מכתביו של הרי"פ

אודות תפקידו של הרי"פ בכלל ועל מהות עבודת המכתבים בפרט, אנו למדים ממכתבי רבינו מאותה תקופה.

---

6. צילום המכתב ב'תולדות חב"ד ברוסיא הסובייטית' ע' קב.

7. ראה 'ספר השיחות' תש"א ע' 139. 'די יסורים פון ליבאַוויטשן רבין אין סאָוועט-רוסלאַנד' (ריגא, 1930)* ע' 49 ואילך. 'ספר התולדות' אדמו"ר מהוריי"צ חלק ג ע' 177 ואילך. ע' 199 ואילך. ע' 211. לקמן סימן ו.

8. ראה לקמן בהקדמה לסימן ח, שייתכן, שלכן, עם בואו הרבי, המיועד להיות חתנו, לריגא, בשלהי תשרי תרפ"ח, שימש הרבי כמזכירו של רבינו.

9. ראה 'אגרות-קודש' חלק טז ע' קטו. ע' קמו. וש"נ.

***) חוברת אנונימית זו חוברה על-ידי העיתונאי אלימלך יסלסון הי"ד (יהושע ד' לבנון [מונדשיין], 'עלי-ספר' ו-ז, אוניברסיטת בר-אילן (רמת גן, תשל"ט) ע' 8 הערה 10).**

במכתב מיום כ"ה בכסלו של שנת תרפ"ח[10], תקופה קצרה לאחר הגעתו של הרי"פ לריגא, כותב רבינו:

"שר הממונה על עניני תורה תמימה, תלמידנו המשובח מוהר"ר ר"י שי' פייגין, **אשר בו בחרתי לקחתו אתי עמי לעשות העבודה הפנימית, לבוא בכתובים עם כל ידידנו אנ"ש והתמימים יחיו בהנוגע לחלקנו וגורלנו** בחיים טובים בגו"ר אשר הנחילנו הוד כ"ק אבותינו רבותנו כ"ק זצוקל"ה נבג"מ זי"ע, ועד אשר יסתדר שאר הענינים כלומר שיבואו האנשים השייכים איש איש לעבודתו, יהי' הוא הכותב והעונה לכל המצטרך מענה".

בכ"ג טבת של אותה השנה, כותב רבינו בפרטיות יותר[11], שמטרת הכתיבה היא ליידע את החסידים אודות הפעולות שנעשות ת"ל, אשר מידיעות אלו יש תועלת רבה, ועל-כך הוא ממנה את הרי"פ:

"הרבה פועל זה מה שאינם יודעים מכל הנעשה ת"ל במשך השנים הללו, כי לרגלי ההסגר ואי אפשרות הכתיבה בפרטיות, יודעים המה רק קטעי דברים בעלמא, ועתה הנה הוסרה ת"ל מניעה זו, ובאשר תכבד עלי מלאכת הכתיבה, מלאתי ידי ידידנו הרב ר' יחזקאל פייגין לבוא אתם עמם בחילופי דברים, אשר בטח ישימו לב לדבריו כראוי, והשי"ת יהי' בעזרם בגו"ר".

ובעוד מכתב, מאותו יום[12]:

"וכאשר עניני מלאכת הכתיבה כבדה לי, מלאתי ידי ידידינו הרב ר' יחזקאל שי' פייגין לבוא בארוכה בענינים האלו, ובבקשה לשום לב לדבריו והצעותיו, והשי"ת יהי' בעזרם בגו"ר".

המינוי על גביית מעות ה'מעמד' וניהול הקופה

ענין נוסף מרכזי במכתביו של הרי"פ, הוא **ניהול קופת דמי ה'מעמד' עבור בית רבינו.** בחודש אייר של שנת תרפ"ח ממנה אותו רבינו על גביית מעות ה"מעמד" וניהול הקופה, ומאז, ענין זה חוזר ונשנה לרוב במכתבי הרי"פ לאנ"ש.

באגרת המינוי כותב אליו רבינו[13]:

10. שם ע' קמו.
11. שם ע' קס.
12. שם ע' קסא.
13. שם חלק ג ע' נג. לקמן סימן כח.

"בזה הנני ממלא ידיו לבוא בכתובים עם ידידינו אנ"ש שי' בכל אתר ואתר, המתענינים לדעת ממצבנו הפרטי, וחפצים לסדר בעזרתו ית' את דבר המעמד, בסדרו הראוי, מעמד קבוע ומסודר".

על כך הודיע גם באגרת כללית לאנ"ש[14]:

"המקושרים באילנא דחייא, והמשתוקקים למלאות בקשת הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, בדבר החזקת בני בתינו יחיו וחפצים לדעת בכל עת מצבנו באשר הוא, הנה מלאתי ידי ידידנו הרב וו"ח אי"א מוה"ר יחזקאל שי' פייגין, היודע מצב הענינים, שיבוא בכתובים עם אנ"ש שי'".

פרטים נוספים אודות מטרת מכתביו, אנו מוצאים במכתבו של הרי"פ עצמו (מיום כ"ד כסלו של שנת תרפ"ח[15]):

"עבודתי העיקרית שאמר לי [רבינו] שבשביל זה רצונו שאהי' אצלו הוא שצריך אצלו איש עבור הנהלת עניני הישיבות של כל מערכות תומכי תמימים, וכן להתדבר אודות אגודת החסידים לימוד דא"ח ברבים, וכן אודות ענין המעמד, אך לע"ע אין כאן לא ראד"מ ולא ר' חיים ליברמאן, וע"כ הנני משיב כל הפּאָצט [=דואר] שלו, ומובן לך עד כמה הנני עמוס בעבודה כל היום וכל הלילה, וה' ירחם גם עלי בתוך כלל ישראל".

"כל דבר יש לי רמז ותנועה מכ"ק"

לעיתים, באופן יוצא מן הכלל, חשף הרי"פ אודות תוכן וסגנון מכתביו. במכתב שכתב בכ"ד אדר של שנת תרפ"ח[16], מוצאים אנו:

"תדע, שעל כל מכתב שיש בו ענין אחראי ומעניין, תדע כלל, שהנני זהיר בזה, ועל כל דבר יש לי רמז ותנועה מכ"ק ע"ז, ומאוד זהיר הנני בזה . . וגם אם הנני כותב מדעת עצמי, זהו לפי שלהענין נכון יותר שאכתוב מדעת עצמי".

ובמכתב מי"ד באלול של שנת תרפ"ז[17] התבטא:

"בכלל תבינו שכל תוכן מכתביי אינו דעת עצמי וכו'".

הרי"פ שימש בתפקיד נכבד ורב אחריות זה כמזכירו האישי של רבינו, עד שנרצח בידי הנאצים ימ"ש בשנת ה'תש"ב. הי"ד.

---

14. 'אגרות-קודש' חלק ב ע' נב. לקמן סימן כח.
15. לקמן סימן ט.
16. לקמן סימן כא.
17. לקמן סימן ו.

התקשרות הרי"פ לרבינו

נקודה מרכזית, בולטת, שחוזרת על עצמה - באופנים מיוחדים ושונים - לאורך כל מכתביו של הרי"פ היא ההתקשרות וההתבטלות המוחלטת לרבינו, והאהבה העצמית אליו.

ניצנים ראשונים בעניין ההתקשרות שבין רבי וחסיד מוצאים אנו במכתביו, וזאת בצורה בולטת ולבבית ביותר. ככל הנראה הוא הראשון שהשתמש בביטויים אלו. לא נגזים אם נאמר, שהדגש המרכזי של הרי"פ על 'התקשרות' הוא מחידושיו, ולא מצינו זאת בצורה כה ברורה ומפורשת בכתבי החסידים ובדברי רבותינו נשיאינו שלפניו[18].

להלן מספר דוגמאות מביטוייו בענייני התקשרות, וצורת המבט שצריך להיות לחסיד על רבי:

במכתב מיום כ"ד כסלו תרפ"ח[15], כותב הוא בתוכחה לחסידים, על כך שאינם מבינים את מרכזיותו של הרבי בעניינים הגשמים כמו בעניינים הרוחנים:

"אתם . . אינם יודעים ומרגישים איך שכ"ק אדמו"ר שליט"א, לבד הענין הפנימי של אנ"ש, הנה הוא הוא הרוח החי' באופני מרכבת כנסת ישראל, הן בהנוגע למצבם הגשמי, והן בהנוגע לרוחני' תורה וטהרת ישראל.

. . הוא החיות הפנימי של כל דבר שאי אפשר לחשבו לאיש פרטי, וראש וראשונה עלינו ליטול מעליו כל הטרדות וכל הענינים הגשמיים, אשר אם כי אי אפשר ח"ו לומר שמבלבלים, אבל בכ"ז מצד ההתלבשות בגשם נוגעים, ובפרט מצד חלישות בריאותו. ישלח ה' דברו וירפאהו ויחזקהו".

ובמכתב, מיום י"ז אדר ראשון תרפ"ט[19], מדמה את הרבי לראש, ומסביר עד כמה מפריע לו ענייני מחלוקת:

"ער איז די קאָפּ [= (רבינו) הוא הראש], וממילא נוגעים כל האברים, והפירוד נוגע ביותר, ולא נעלם מכבודם מעשיות מכבר עד כמה נוגע עניני פירוד להראש ר"ל".

ובמכתב, מיום י' אדר שני תרצ"ה כותב, על דברים ששמע מרבינו אודות מעלת ונחיצות נתינת 'דמי המעמד':

18. ראה 'היכל הבעש"ט' גליון לד ע' קמד ואילך.
19. לקמן סימן סב.

"ברוסיא בליענינגראַד אמר לי: מעמד איז די קאָפּ, תומכי תמימים איז די האַרץ, דער סדר איז, קאָפּ, האַרץ" [= 'מעמד' הוא הראש, 'תומכי-תמימים' הוא הלב - הסדר הוא: ראש, לב].

וכיוצא בזה מוצאים אנו במכתב מיום ו' כסלו תרצ"ד:

"נגד עיני אותם הדברים אשר אמר לי כ"ק עוד בהיותי ברוסיא בתומכי תמימים: תומכי תמימים איז די האַרץ, מען דאַרף היטין די קאָפּ" [= 'תומכי-תמימים' הוא הלב, צריכים לשמור על הראש ('מעמד')].

במכתב, מיום י"ג כסלו תרצ"ט, כותב אודות משמעות עבודת השיעבוד של עבד לאדון, שדעת החסיד צריכה להתאים לדעתו של הרבי:

"שמעתי זה כבר מכ"ק אדמו"ר שליט"א מאמר בענין קבלה של עבד אמיתי לאדון או למלך, הנה השעבוד צריך להיות בכל הכחות, וזה הוא אמיתית ענין העבדות, היינו לא רק בהפועל, שהוא השעבוד של כח הפעולה בלבד. וביאר אז בכל הכוחות ושעבוד השכל שהוא בשני ענינים, אמיתית ענין השעבוד הוא אַז באַ אים לייגט זיך ניט אַנדערש וי באַ דעם אדון [=שלא 'מונח' בדעתו כלום שלא כדעת אדונו], הגם [ש]בעצמו אין לו הבנה והשגה, אבל ההנחה בפשיטות הוא כמו אצל האדון, זהו אמיתית ענין השעבוד של כח השכל, ועכ"פ כששומע דעת אדונו ומלכו, הנה ההודאה לא חיצונית בלבד, רק הודאה פנימית, שאח"כ מבין הוא ג"כ און באַ אים לייגט זיך אָפּ, אַז אַזוי איז דאָס [= ש'מונח' אצלו שכן הוא הענין], כאלו לא הבין אחרת מעולם. זהו אמיתית ענין העבודה, און אַזוי דאַרף זיין אַ חסיד צו אַ רבי'ן (אלו הדברים האחרונים כמובן זהו הוספה שלי, ולא אמר אז כן בהמאמר . . המאמר שמעתי עדיין בפטרבורג . . .)".

מאז ומעולם הייתה הכתיבה לרבי אחד מהדרכים המרכזיות לביטוי ההתקשרות שבין החסיד לרבי[20]. במכתביו של הרי"פ מוצאים אנו את הדרישה ואת הנחיצות הרבה בכתיבה לרבי.

במכתב יום ט"ז תמוז של שנת תרצ"ג, מעורר הרי"פ אודות ההכרח בכתיבת מכתבים לרבינו (גם ללא שליחת 'דמי מעמד' וכיוצא בזה), וזאת למרות "אשר כל אחד מאנ"ש חקוקים אצלו ועולים בזכרונו", בכל זאת - כותב הרי"פ - הכתיבה היא-ענין ההתעוררות בבחינת 'אתערותא דלתתא', ובזה "נעשים כלי וזוכים להיות עולה בזכרון קדשו".

להלן חלק ממכתבו של הרי"פ:

20. ראה 'אגרות-קודש' חלק טז ע' תסה. 'ניצוצי רבי' - 'התקשרות' גליון תקטז ע' 10 ואילך.

"אין צריך להיות תלוי ענין הכתיבה לכ"ק לפרקים קרובים בענין שלוח מעות, וכי בשביל שלא כל פעם יכולים לשלוח, אין צריכים למנוע מלכתוב, כי אחרי אשר גזירה העליונה גזרה להיות להרבה מאנ"ש בריחוק מקום עצום אשר אי-אפשר להיות נוסעים, וצריכים להסתפק בהתקשרות ע"י המאמרים הנשלחים ובכתיבת מכתבים, כי הרבה נותן לענין להיות בזכרונו של כ"ק, כי אם האמת אשר כל אחד מאנ"ש חקוקים אצלו, ועולים בזכרונו, הנה לבד זאת אשר כל ענין צריך להיות ע"י התעוררות, והכתיבה בזה הוא ענין התעוררות.

(וכן הוקבע הדבר בסדר השתלשלות, וכן למעלה יותר, עד כי גם לפני הקב"ה הרי אנו אומרים פסוקי זכרונות, והרי ודאי אין שכחה לפני כסא כבודך, ובכ"ז זה גופא אנו צריכים להזכיר. וכמו"כ בצדיקים שהם בדוגמא שלמעלה צריך להיות ההתעררות להזכיר על ענין הזכרון), וע"פ פשוט הוא אשר בעת הכתיבה עכ"פ עומדים בהתעוררות ובקשור הלב והמחשבה לרבו, ובזה נעשים כלי וזוכים להיות עולה בזכרון קדשו.

זכורני אשר פעם בליובאַוויטש בעת הפאַרברייגגען (איני זוכר אם הי' בשמחת תורה או בי"ט כסלו), אמר א' המסובין (יצא מעט מההגדרה ע"י השמחה יתירה) בזה"ל: "רבי האָט מיך אין זינען" [=תעלו אותי בזכרונכם], והשיב לו כ"ק אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע: "האָט מיך אין האַרצן" [=תעלה אותי בלבך], והי' זה מענה על בקשתו".

ובהמשך המכתב, כותב הרי"פ, את ששמע מרבינו:

"חסידים וואָלטן וויסן ווי מיר איז איינג אַז איך האָב ניט קיין ידיעה אַ זמן רב" [= לו חסידים היו יודעים עד כמה צר לי בהעדר הידיעה מהם במשך זמן רב].

הרי"פ והקשר עם הרבי

כאמור לעיל, מכתביו של הרה"ח ר' יחזקאל פייגין, ספוגים הם ברגש של התקשרות. ולא מצינו בצורה כה ברורה ומפורשת דגש על 'התקשרות' בדברי רבותינו נשיאנו, ובכתבי החסידים בדורות שלפניו.

על רקע זה, ראוי לציין, שסגנון זה של הרי"פ והדגש שלו על 'התקשרות', מצינו תדיר ובאריכות אצל הרבי. ואכן, נראה שבין הרי"פ לרבי היה קשר פנימי, וכדלהלן.

בין השנים תרצ"ה-תרח"ץ יצא לאור קובץ 'התמים'. במערכת עמדו אז שלשה אנשים, הרי"פ שהיה אחראי על 'שערי חסידות', הרב יהודה עבער שהיה ממונה על 'שערי תורה' והרב שמואל זלמנוב ששימש כעורך כללי.

ואעפ"כ, במכתב שכתב רבינו[21], לבתו, הרבנית הצדקנית מרת חי' מושקא, מזכיר רבינו את הרבי ככזה ש"כל העבודה שלו":

"בעזה"י על ידי עבודתו והתמסרותו של אישך הנכבד חתני יקירי וחביבי הרב שי', יודפס בקרוב כתב עת חשוב מאוד בשם "**הַ תָּ מִ י ם**". העורכים על הנייר יהיו אחרים, אבל **כל העבודה היא שלו**".

ואכן, מצינו התכתבות בין הרבי להרי"פ, בענייני חסידות שהופיעו בקובץ 'התמים':

לאחר הופעת הגליון החמישי של קובץ 'התמים' כתב הרבי מכתב לרי"פ[22] על הנכתב במדור 'שערי חסידות'[23] שבעריכת הרי"פ בביאור פרק מ"א בתניא בביאור ענין י"ב צירופי שם הוי'. מכתב נוסף כתב אליו הרבי[24] כתגובה לדבריו שהופיעו בגליונות השביעי והשמיני של קובץ זה[25], בנסיונו לתרץ את הסתירה לכאורה בדברי אדמו"ר הזקן אם תפילה מדאורייתא או מדרבנן.

להלן צילום מתחילת מכתבי הרבי לרי"פ, על אודות מה שכתב בקובץ 'התמים':

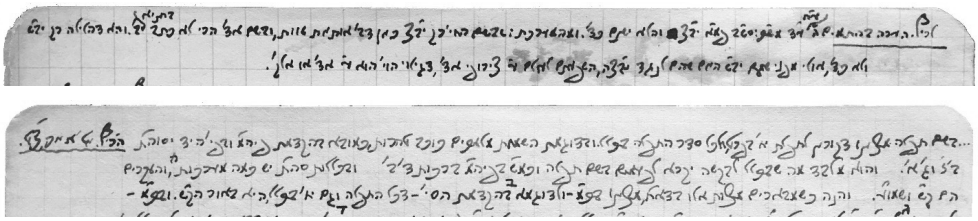

כמו כן, יש לציין שברשימותיו[26] מצטט הרבי את אשר שמע מפיו - בשם רבינו - בחודש תשרי של שנת תרצ"ז.

ייתכן להביא סימוכין להתייחסות של הרבי למכתבי הרי"פ, ממכתב שכתב הרבי להרה"ח ר' חיים יוסף רוזנבלום (מיום כ"ט תשרי של שנת תרצ"ה)[27]:

---

21. 'אגרות-קודש' חלק טו ע' רח (תרגום מאידית).
22. נדפס ב'רשימות' חוברת קמא. לקמן במכתבי תרצ"ז.
23. ע' עח (רנא, ב).
24. נדפס ב'רשימות' חוברת קנח. לקמן במכתבי תרצ"ט.
25. חוברת ז ע' פג ואילך (ע' שס ואילך). חוברת ח ע' סו ואילך (ע' תט, ב ואילך).
26. ראה 'תורת מנחם - רשימת היומן' ע' שפט. 'ספר השיחות' תרצ"ז ע' 157.
27. נדפס לראשונה בספר 'היכל מנחם' (ארץ-הקודש, תשנ"ו) חלק ג ע' לה ואילך. ולאח"ז ב'לקוטי שיחות' חלק לט ע' 407.

"מכתבו מחוהמ"ס הגיעני. ואתו הסליחה על אחרי עד כה. תודה בעד שאלו לשלומינו ולכל הנעשה פה. **מפרשת החג, בטח כבר נודע לו מהמכ' מפה,** בכ"ז, מפני הכבוד, אענה ג"כ על שאלותיו בזה, ולו רק בקצרה".

דברי הרבי, "מהמכ' מפה", ייתכן וכוונתו למכתבים שהיה הרי"פ משגר לאנ"ש, בהם היה מדווח מהנעשה ונשמע בחצר רבינו[28].

ובהתוועדות, בפומבי, הרבי הזכיר מעשה מרבינו. שעל פניו, המקור היחידי למעשה זה הוא ממכתבו של הרי"פ. בשיחה משבת פרשת בלק של שנת תשכ"ד אמר הרבי[29]:

"כ"ק מו"ח אדמו"ר אמר פעם לאחד שנכנס אליו בימים שלאחרי חג השבועות לשאול באיזה ענין - שעדיין לא ירד מההר...".

ומקור הדברים, במכתב הרי"פ משנת תרח"ץ[30].

כמו כן, בשבת פרשת משפטים של שנת תשי"ד[31] סיפר הרבי שאדמו"ר מהר"ש לקח את אדמו"ר מהורש"ב להיכלות עליונים:

"בגלל ענין מסויים שפעל אדמו"ר מהורש"ב, לקח אותו אביו, אדמו"ר מהר"ש נ"ע, להיכלות העליונים, עד למקום מסויים, שעד שם הי' באפשרותו של אדמו"ר נ"ע להצטרף לאדמו"ר מהר"ש, ומשם המשיך אדמו"ר מהר"ש ללכת בעצמו, בינתיים, הבחין אדמו"ר נ"ע בהיכל מואר ביותר, שבו ישב יהודי שמצד מדריגתו לא הי' שייך לכאורה להמצא בהיכל זה. כשחזר אדמו"ר מהר"ש, שאלו אדמו"ר נ"ע: כיצד מגיע יהודי זה לאותו היכל? והשיב לו אדמו"ר מהר"ש, שהוא אמנם יהודי פשוט, אלא שהי' בקי בתניא ונהג תמיד לחזור תניא בע"פ".

---

28. תודתי נתונה להרה"ת ר' מרדכי מנשה לאופר שהעירני על כך.

29. 'תורת מנחם - התוועדויות' תשכ"ד חלק ג ע' 271.

30. וזה לשונו של הרי"פ במכתבו מיום כ"ו אייר תרח"ץ לר' משה גילמן (וכן הוא במכתב שכתב באותו יום להרד"מ רבינוביץ ובמכתב מיום כ"ח אייר תרח"ץ להרמ"מ קונין):

"נכנסתי פעם לכ"ק אדמו"ר שליט"א (זה היה כמה שנים קודם) - כמה ימים אחר חג השבועות - והגשתי לפניו חשבון השייך לדיני ממונות, וראיתי כי שומע החשבון כאילו אינו שומע. ותמהתי על זה.

והרגיש תמיהתי, ואמר: "איך בין נאָך ניט אַראָפּ פון בּאַרג (הכוונה הר-סיני); מיר וועלין דאָס אָפּ לייגין אויף עטלעכע טעג די חשבונות" [= עדיין לא ירדתי מן ההר (הכוונה: הר-סיני); נדחה את החשבונות בכמה ימים].

כן אמר אז. והיינו פשוט, כי הצדיקים האמיתיים, הנה כל הגילויים בזמני המועדות דער-הערין [זיי] [= הם מרגישים] אותו הגילוי שהיה במועד ההוא בנפשם ממש, וממילא במתן-תורה מרגישים קבלת התורה.

ולהיות כי צדיק הדור הוא "אתפשטותא דמשה" שבכל דור כידוע (וגם בגמרא נמצא שאמר רב ספרא לרבא - שהי' צדיק הדור - "משה שפיר קאמרת" וקראו בשם משה (מסכת שבת דף ק"א [עמוד ב])) - על-כן במתן-תורה הוא בהר".

31. 'תורת מנחם - התוועדויות' תשי"ד חלק ב ע' 93 ואילך.

וגם מעשה זה, מקורו הוא במכתב של הרי"פ משנת תרח"ץ, בו העלה על הכתב את המדובר בשיחת יום שמחת-תורה של שנת תרח"ץ.

כמו כן, ממכתב שכתב הרי"פ לידידו הרה"ח ר"י דזייקובסון, בחורף של שנת ת"ש, נמצינו למדים על היכרות פנימית שהייתה לרי"פ עם הרבי.

במכתב כותב הרי"פ אודות רצונו של הרבי להיכנס בתוך עצמו, בד' אמות שלו, ולהתמסר לחיי העיון ללא הטרדות ומניעות, ולכך ממאן הרבי לנסוע לארצות-הברית. הרי"פ, לעומת זאת, סבר שטוב יהי' אם כן יהגר הרבי לארצות-הברית, וכך כותב הרי"פ במכתבו:

"... הרמ"ש ממאן לבא לאמעריקע, וראיתי כי אצל הרמ"ש הוא כבר דבר מוחלטי.. וע"כ אחשוב.. לכל הענינים הי' הרבה טובה מהיותו של הנ"ל אצל כ"ק, והי' גם כח גדול לקרב הצעירים, צו-ציען זיי [= למשוך את לבם].

וע"כ, אולי הי' ראוי כי אתה תבא במכתב אליו, תוכנו, כי כתבתי לך אשר הוא לע"ע לא יבא לאמעריקא, ותכתוב בזה אליו דברי התעוררות, כי ביאתו נוגע ביותר לכבודו של כ"ק, ובדרך ממילא מהיותו הי' תועלת להפצת החסידות. אמנם לא תפריז על המדה במכתבך אַז מען שטעלט אויף אים אויס [= 'שבונים' עליו] יותר מדאי, כי אז כבר ידוע לי דרכו, כי יהי' זה גופא אצלו טעם לשלילה, כי אינו מוצא בעצמו כחות על ענינים אחראים כאלו.

וע"כ עיקר הענין תסביר אשר נוגע ביאתו לכבודו של כ"ק ולהיות לעזר בהענינים, ותדגיש כי בעזה"י יוכל להיות גם פה במנוחה ולעסוק בתורה".

לסיום, יש לציין, שהרי"פ אף השתדל ועשה מאמצים רבים בכדי להשתתף בחתונות הרבי בוורשה (אך בסופו של דבר, הדבר לא יצא אל הפועל[32]).

ומן העניין לציין שחתימתו של הרי"פ אף מתנוססת אחד העדים על שטר התנאים של הרבי (מיום ו' כסלו של שנת תרפ"ט)[33].

32. ראה במכתב הרי"פ (מיום ה' טבת של שנת תרפ"ט - לקמן סימן נב): "ע"ד שאלתך מהגילויים של החתונה, הנה לא זכיתי להיות שם".

וברשימת הרה"ח ר' אלי' חיים אַלטהויז הי"ד: "מאנ"ש דפה שי' נסעו אתנו בערך אַ מנין לוואַרשא על החתונה, כי גם הגבול הקטן אשר בין לאטביה ופולין גדול כוחו להפסיק בל יעבורון גם החפצים באמת, וכמו למשל ידידנו הרי"ף שי' אחרי רוב השתדלויות הכא והתם ומוכרח היה להשאר בפה, התוכלו לשער העגמת נפש מזה".

33. ראה לקמן סימן מט.

שלמי תודה

הרבה שותפים היו לי לדרך. מי בייעוץ, מי בנתינת מסמכים וחומר, מי בעריכה ומי בהערות או בעידוד לאורך כל התקופה הזו - חובה נעימה היא לי להודות לכולם!

את מכתביו של הרי"ף שאבתי ממקורות וארכיונים שונים - מארכיון הרב **ישראל דזייקובסון** (שתחת ידי נכדו הרה"ת ר' **יעקב לייב אלטיין** שהעמיד לפני את הארכיון), מארכיון הרב **אליהו סימפסון**, ארכיון הרב **שמואל לויטין** (הרש"ל). ארכיון הרב **שלמה אהרן קזרנובסקי**, ארכיון הרב **אלטער שימחוביץ**, ארכיון הרב **שלום פוזנר**, ארכיון הרב **ישראל יעקב זובר**, ארכיון הרב **אברהם זושא זיסקינד** (שהעמיד לרשותי הרה"ת ר' **יעקב גולדברג**) ומארכיון ר' **משה זלמן פייגלין**.

אודה גם לספריית 'אגודת חסידי חב"ד', למנהלה הרה"ת ר' **שלום דובער לוין** ולספרן הרה"ת ר' **יצחק וילהלם**. כמו כן אודה גם ל'ספרייה הלאומית' אשר בירושלים, משם שאבתי מידע חשוב אודות הספר.

הרה"ת ר' **חיים שאול ברוק** המציא לידי מכתבים, מסמכים ותמונות, ועזר לי בחומר ויעוץ. הרה"ת ר' **מרדכי גלזמן**, השליח ללטביא, שלח לי את צילום הדרכון של הרי"פ ועוד ריבוי מסמכים שונים וגם עזר לי ביעוץ.

כמו כן, הרה"ת ר' **משה חפר**, הרה"ת ר' **דוד העניך זקליקובסקי**, הרה"ת ר' **יוסף אשכנזי**, משפחת **חסקינד**, משפחת **אקסלרוד** והת' **שמואל באטלער** המציאו לידי מכתבים ומסמכים שונים.

האחים, הרה"ת ר' **יהושע העשל** והרה"ת ר' **שניאור זלמן צייטלין** המציאו לי מסמכים, הקלידו כמות גדולה של המכתבים וערכו את תולדות ימי חייו של הרי"פ, ששימש כיסוד ל'תולדות הרי"ף' שיודפס בסדרת הספרים.

תודה מיוחדת נתונה להת' **ישראל ברדה** על שהשקיע רבות מזמנו ועבר על מכתבי הרי"ף, עזר לי רבות בסגנון ועריכה והעירני על כמה מהדברים.

תודה גם להת' **חיים אליעזר טווערסקי** שייעץ לי בכמה עניינים בספר והמציא לידי

כמה ממכתביו של הרי"פ ולהת' **אברהם גולדשמיד** על שעזר לי בסגנון ועריכה וייעץ לי בכמה דברים.

אביע תודתי גם לרבנית **וויכנא גוראר'** שהמציאה לי מסמכים מארכיונו של אביה הרב **ירמי' אלאי** ע"ה.

תודה גם להוצאת הספרים קה"ת וארגון JEM שהביאו לרשותי תמונות שונות בעבור הספר. כמו כן אודה להרה"ת ר' **יוסף קרמר** שממנו קיבלתי תמונות מר' **מרדכי דובין** מארכיונו של זקנו הרב **ח.מ.א. חדוקוב** ז"ל, ולהרה"ת ר' **יוסף דמיחובסקי** מו"ל של הספר 'בדרכי החסידים', משם נעתקו הסיפורים שסיפר הרה"ח ר' יואל כהן אודות הרי"פ.

תודתי נתונה לכולכם! נהגתם בי בטוב עין, ואני מודה לכם על-כך, תהא משכורתכם שלמה מאת ה' יתברך!

לסיום, אוקיר תודה להורי היקרים ר' **שלום דובער** ומרת **אסתר מעניא** על עידודם לאורך כל הדרך, ולרעייתי מרת **אסתר הדסה** על שהייתה לי לעזר רב במלאכה הרבה. כמו כן, אביע תודתי לשלושת בניי היקרים שעזרו ותמכו בי לאורך כל שלבי עריכת הספר, הרה"ת ר' **יעקב**, הרה"ת ר' **לוי יצחק** והרה"ת ר' **שניאור זלמן**.

• • •

הדפסת מכתבי הרי"פ תשמש כיד-זכרון ולעילוי נשמת הרי"פ ונשמת אשתו וילדיו, שנהרגו על קידוש-השם בשנות הזעם על-ידי הנאצים - ה' יקום דמם.

אני תפילה שהדפסת כתבי הרי"פ, תביא לתוספת התקשרות לרבי והליכה בדרכיו ובאורחותיו אשר הורנו, וימהר ויקרב את התגלות מלך המשיח בפועל ממש, יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו, בגאולה האמיתית והשלימה, במהרה בימינו ממש.

אהרן לייב ראסקין

מפתח אישים

סקירה ביוגרפית קצרה
על כמה דמויות הנזכרות ריבוי פעמים בספר

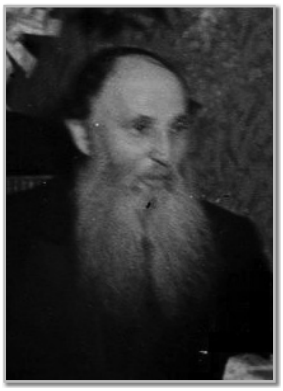

אַלטהויז, אליהו חיים

מניקוליוב. ידיד בית רבי. בשנת תרפ"ז כאשר נסע רבינו לעיר מקלטו קוסטרמה, לקח איתו את ר' אליהו חיים. בתחילת שנת תרפ"ח יצא מרוסיא לריגא. שם הי' אחד מ'שלשת הרועים' (משפיעים ומדריכים) של איגוד 'אחות התמימים'. בשנת ת"ש כשנכבשה ריגא על ידי רוסיא לא הצליח לחזור לרוסיא. כשהובלו יהודי ריגא בידי הנאצים והלכו בדממה, זקף ר' אלי' חיים את ראשו ואמר בקול רם: "יהודים, מה לכם שנשתתקתם! היכן הביטחון, יהודים? הבה נשיר!". פתח פיו בניגון חב"ד, והיה הולך ושר בהתלהבות גדולה, וכל היהודים מחזיקים אחריו, הולכים ושרים ופניהם זוהרים. הי"ד.

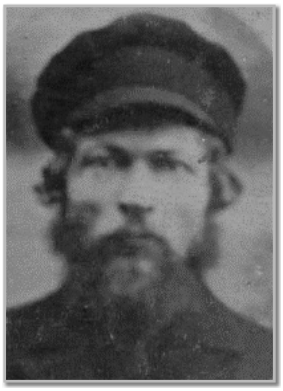

אקסלרוד, אברהם אלי'

נולד ג' ניסן תרנ"ג בעיר קבילניק. למד בישיבת 'תומכי-תמימים' בליובאַוויטש. לאחר הגירתו לארצות-הברית בשנת תרפ"ד, התגורר תקופה קצרה לצד אביו במדינת אוהיו, ולאחר מכן התיישב בבולטימור שבמרילנד, שם התמנה כרב בית הכנסת 'צמח צדק' - נוסח האר"י. מעסקני חב"ד בארצות-הברית. נפטר ד' אדר תשי"ב[1].

1. ראה תולדותיו ב'היכל הבעש"ט' גליון ז ע' קב ואילך. גליון ח ע' פו ואילך.

דובאוו, יצחק

נולד ז' מנחם-אב תרמ"ז. למד בישיבת 'תומכי-תמימים' בליובאַוויטש. שימש ברבנות בעיירות פענזע, פנדעלע (ליד מוסקבה) וריגא. משנת תרפ"ח ואילך - רב במנטשסטר אנגלי'. נפטר ר"ח מנחם-אב תשל"ז.

דובין, מרדכי

מריגא. נולד כ"ז טבת תרמ"ט. ציר בבית הנבחרים בלטביא. מראשי העסקנים להצלת רבינו, יציאתו מרוסיא והתיישבותו בריגא. ליווה את רבינו לארצות-הברית בשלהי שנת תרפ"ט. בשנת תש"א נעצר בלטביא בידי הרשויות הסובייטיות, ושוחרר בסוף השנה. במשך מלחמת העולם השנייה בילה תחת ביקורם של הרוסים ברוסיה בעיר קובישב (סמרה). לאחר מלחמת העולם חזר לריגה לזמן קצר ונעצר שוב בשנת תש"ח. נכלא במוסקבה ובסביבותי' בטרם הועבר לטולה (עיר סמוכה למוסקבה), שם נפטר בכ' אלול תשי"ז. בהוראת הרבי, בשנת תשמ"ז לערך, הועברה גופתו לקבורה במלחובקה במבצע חשאי.

דזייקבוסון, ישראל

שם משפחתו המקורי היה 'פּאַרעצקי', כשהגיעה משפחתו לארצות-הברית שינו את השם ל'דזייקובסון'.

נולד ג' כסלו תרנ"ו בעיר ז'וראַוויץ. למד בישיבת 'תומכי-תמימים' בליובאַוויטש. בשנת תרפ"ו הגיע לארצות-הברית, והי' ממייסדי 'אגודת התמימים', 'תומכי-תמימים', 'אחי-תמימים', 'בית רבקה' ו'הדר-התורה' שבארצות-הברית. משנת תרצ"ה שימש כמנהל 'אגודת חסידי חב"ד' בארצות-הברית. נפטר י"ז סיון תשל"ה. על מצבתו נרשם: "מראשי ומנהיגי התמימים . . רב דביהכנ"ס באברויסק בבראנזוויל, משפיע דא"ח בישיבת תומכי תמימים. מעושי רצונם של כ"ק רבותינו נשיאינו ביסוד וחזוק ישיבות תו"ת, אחי תמימים, בית רבקה והדר התורה באמעריקא. בעל מרץ ורב פעלים לתורה ומצות ורבים השיב מעון"[2].

2. ראה זכרונותיו בספר 'זכרון לבני ישראל' (קה"ת, תשנ"ו).

הבלין, שלמה זלמן

נולד י' אלול תרל"ז בעיר פּאַריטש. הי' מהתלמידים הראשונים בישיבת 'תומכי-תמימים' בליובאַוויטש. בשנות תרס"א-תרע"א ניהל את מחלקת ישיבת 'תומכי תמימים' בהורודישץ'. בשנת תער"ב נשלח על-ידי כ"ק מהורש"ב נ"ע כמנהל ישיבת 'תורת-אמת' בחברון עד פרוץ מלחמת העולם הראשונה. משנת תרפ"ב מנהל ישיבת 'תורת-אמת' בירושלים. הגיע לארצות-הברית בשנת תרפ"ח יחד עם הרב משה דובער ריבקין (עיין ערכו) לגייס כספים עבור החזקת ישיבת תורת-אמת' וחיזוק נתינת דמי 'מעמד'. נפטר טז ניסן תרצ"ו[3].

הורוויץ (גורביץ), יצחק הלוי

ידוע בכינוייו 'ר' איצ'ע דער מתמיד'. נולד בשנת תרמ"ה (לערך) בעיירה ברזנובאטא שבאוקראינה. למד בישיבת 'תומכי-תמימים' בליובאַוויטש. בשנת תרצ"ג יצא מרוסיא והתיישב בריגא, ומאז שד"ר של רבינו בארצות-הברית ואירופא. נהרג על קידוש השם בריגא ביו"ד כסלו תש"ב. הי"ד[4].

זובער, ישראל יעקב

נולד בשנת תרנ"ו בעיר שצעדרין. למד בישיבת 'תומכי-תמימים' בליובאַוויטש. בשנות תרפ"ג-תרפ"ח שימש כרב בסטרשין וסאצ'חרה שבגרוזיה. בחורף תרפ"ט הגיע לריגא לסדר ויזה לארצות-הברית, עבורו ועבור משפחתו, אך לפועל נשאר שם כמה שנים, בלי קבלת ויזה, כאשר הוא מכהן שם ברבנות. בשנות תרצ"ב-תש"ז שימש כרב בעיר שטוקהולם, שבדיה, שם פעל רבות לחיזוק היהדות ובקיום שחיטה כשרה על אף התנגדות השלטון. בשנות תש"ח-תשי"ג שימש כרב בעיר בוסטון. בליל י"ד טבת תשי"ג בעת הליכתו מבית מדרשו בבוסטון נרצח על-ידי גוי שיכור. הי"ד. שו"ת שלו ודרשות נדפסו בספר 'זכרון יעקב' (אה"ק, תשל"ה).

3. ראה 'תולדות חב"ד בארץ הקודש' ע' קפא ואילך. ע' ריז ואילך. וש"נ. ספר 'תורת אמת' (אה"ק, תשע"ב).
4. ראה תולדותיו בספר 'יראת ה' אוצרו' (כפר חב"ד, תשס"ה).

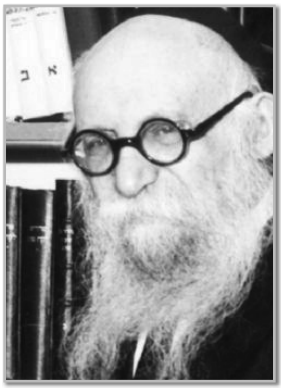

זוין, שלמה יוסף

נולד בחנוכה תרמ"ז בעיר קזמירוב. למד בישיבת מיר ובסמיכות לאדמו"ר הרב שמרי' נח מבוברויסק. רב בנובוזיבקוב. בשנים תרפ"ד-תרצ"ד הי' מזכיר 'מרכז הרבני הרוחני' שיסד רבינו, ומסר את נפשו למילוי העבודה והשליחות של רבינו בעניני הפצת התורה והיהדות[5]. השם המחתרתי שלו בהתכתבויות החשאיות: 'רש"י' (ראשי-תיבות של שמו: ר' שלמה יוסף). בשנת תרצ"ה עלה מרוסיא לארץ-הקודש. בשנות תרצ"ה-תרצ"ו שימש כרב בתל-אביב ומאז ואילך הי' רב בירושלים. עורך ה'אנציקלופדי' תלמודית' ומחבר 'המועדים בהלכה', 'לאור ההלכה', 'אישים ושיטות', 'סופרים וספרים', 'לתורה ולמועדים' ו'סיפורי חסידים'. נפטר בכ"א אדר ראשון תשל"ח.

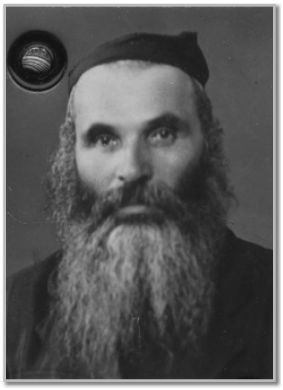

חפץ, מרדכי

נולד בעיר דיסנא. בדרכון שלו נרשם שנולד בחודש מאי 1869 (תרכ"ט). למד בישיבת 'תומכי-תמימים' בליובאוויטש. מהחוזרים אצל כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע. התיישב בריגא ושימש שם כשו"ב, ועסק גם ביצור טליתות. הי' מהשלשה 'רועים' (משפיעים ומדריכים) של איגוד 'אחות התמימים' בריגא. בשנת תרח"ץ נשלח כשד"ר לארצות-הברית. נהרג על קידוש השם בריגא בשנת תש"א. הי"ד.

לאקשין, הר' מנחם מענדל יהודא ארי' לייב

נולד בשנת תרל"ג. בצעירותו שימש כרב בעיירה קריוואיראג. בשנת תרפ"ד הגיע לארצות-הברית ומאז שימש כיו"ר 'אגודת חסידי חב"ד' ורב ל'אגודת החסידים' בשכונת ברונזוויל בברוקלין. נפטר ב' חשון תרצ"ד.

5. שיחת ט"ו טבת תשד"מ (התוועדויות תשד"מ ח"ב ע' 766).

מגידסון, ישראל

מהומיל. ב'תעודת-זהות' שלו נרשם שנולד בשנת 1878 (תרל"ח). למד בישיבת 'תומכי-תמימים' בליובאַוויטש. התגורר בריגא. שו"ב ומשגיח על הכשרות. נהרג על קידוש השם. הי"ד[6].

מסקליק, יעקב זכרי' הלוי

נולד בשנת תרמ"ח בעיר שצעדרין. למד בישיבת 'תומכי-תמימים' בליובאוויטש. משנת תרע"א (לערך) רב בעיר זורביץ, ועל שמה מכונה ר' יענקל ז'ורביצער. משך איזה שבועות בשלהי קיץ תרפ"ז שימש כמזכיר רבינו. בקיץ תרצ"ה נאסר במוסקבה ונרצח על-ידי הג.פ.או. בקיץ שנת תרח"ץ. הי"ד[7].

מרוזוב, אלחנן דובער

נולד ה' כסלו תרל"ח בעיר טשערקאס. בשנת תרנ"ז בא לליובאַוויטש. הי' מהתלמידים הראשונים של ישיבת 'תומכי-תמימים' בליובאוויטש. במשך זמן שימש כמשגיח בישיבת 'תומכי-תמימים' אשר בליובאַוויטש. לערך משנת תרד"ע שימש כמזכיר וגבאי אצל כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע. משנת תרפ"ב שימש כמזכירו של רבינו. בי"ד אדר ראשון תרפ"ז נאסר, ונידון לשלש שנים גלות בסיביר. בקייץ תרפ"ט, לאחר כשנתיים וחצי, חזר מגלותו לעיירה נעוול, לשם עברה משפחתו בזמן מאסרו. בחודש אדר א' תרח"ץ נאסר יחד עם קבוצה של חסידים, ולאחר חקירות ועינויים נרצח על-ידי הג.פ.או. הי"ד[8].

שם המחתרתי שלו בהתכתבויות החשאיות: 'ראד"מ' או: 'האדם' (ראשי-תיבות של שמו: הר' אלחנן דובער מרוזוב).

---

6. ראה אודותיו 'זכרון לבני ישראל' ע' צט ואילך.
7. ראה אודותיו 'בטאון חב"ד' חוברת עשירית (יו"ד שבט תשט"ז) ע' כט ואילך. 'תולדות חב"ד ברוסיא הסובייטית' ע' קנד ואילך. ע' ריא ואילך. וראה ספר השיחות תרפ"א ע' 10. וש"נ.
8. ראה תולדותיו ב'האד"ם' - אה"ק, תשע"ח.

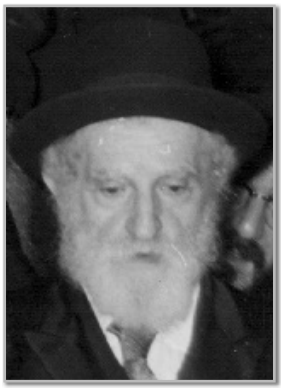

סימפסון (ייאכיל), אליהו

שם משפחתו המקורי היה 'ייאכיל', כשהגיעה משפחתו לארצות-הברית שינו את השם ל'סימפסון'.

נולד ר"ח תמוז תרמ"ט בעיר בוברויסק. למד בישיבת 'תומכי-תמימים' בליובאַוויטש. מגדולי חוזרי דא"ח אצל כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע בליובאַוויטש. משנת תרפ"ג רב בניו-יורק. ממייסדי 'אגודת התמימים' בארצות-הברית ומפעילי 'אגודת חסידי חב"ד' בארצות-הברית. משנת ה'ש"ת ואילך - ממזכירי רבינו. נפטר נר ה' של חנוכה תשל"ז[9].

סלונים, עזריאל זעליג

נולד י"ג סיון תרנ"ז בעיר חברון. בשנות תרע"ג-תר"פ (לערך) למד ב'תומכי-תמימים' אשר בליובאַוויטש ובחרסון. משנת תרפ"ד ואילך עוסק בפעילות רבת היקף בכל חמשת היבשות כשד"ר לטובת 'דמי מעמד' בבית-חיינו, 'תורת-אמת', 'כולל חב"ד' ו'תומכי-תמימים'. בשנת תש"ט מינה אותו רבינו בתור מנהל כולל חב"ד. משנת תש"י ואילך עוסק בפעילות כרם חב"ד בארץ-הקודש בכלל, ובירושלים עיר הקודש בפרט. נפטר י"ח תשרי תשל"ב[10].

פוזנער, שלום

נולד בשנת תרס"ב בעיר באַטורין (פלך טשרניגוב). למד בישיבת 'תומכי-תמימים' בשנות תרע"ה-תרפ"ה. עלה מרוסיא לארץ-הקודש בשנת תרפ"ו, שם נישא למרת חי' צייטלין, והתיישב במושב בַּלפּוּרְיָה. כעבור זמן עבר לראשון-לציון והתעסק בשחיטה. בחודש אדר תר"ץ הגיע עם משפחתו לארצות-הברית. בתחילה התיישב בעיר ראַזעל שבמדינת ניו ג'רסי והתפרנס מהשחיטה. אחרי זמן עבר לשיקגו שם התמנה לשמש בבית הכנסת 'בני ראובן' וראש

9. ראה תולדותיו ומסכת חייו בספר 'חסיד נאמן' (כפר חב"ד, תשס"ח).
10. תולדותיו ב'מגדל עֹז' (כפר חב"ד, תש"מ) ע' 9 ואילך. 'עבד מלך' (אה"ק, תשס"ח).

ישיבה בה'תלמוד-תורה' של בית כנסת 'בני ראובן'. לימד חסידות בבתי הכנסיות של אנ"ש. משנת תש"ג ואילך מנהל ישיבת 'אחי-תמימים' בפיטסבורג. בשנת תשמ"ח עלה לארץ-הקודש ונפטר שם בכ"ד כסלו תשנ"ה.

צייטלין, אהרן אליעזר

נולד בשנת תרנ"ו בעיר ז'ורביץ. למד בישיבת 'תומכי-תמימים' בליובאַוויטש בשנות תרס"ח-תרע"ה. לאחר נישואיו עם מרת אלטא (רבקה), בשנת תרע"ז לערך, התגורר בעיר הומיל. משנת תרפ"ו שימש כרב, שו"ב, מוהל ומשפיע במושבה קאמינקא. נאסר ונשלח לוולדיווסטוק, ושם נפטר בר"ח מנ"א תרח"ץ.

אחותו מרת סאָשא נישאה להרי"פ. אחותו מרת חי' נישאה לר' שלום פוזנער (עיין ערכו). אחות אשתו מרת שיינא נישאה להר"ר ישראל דזייקובסון (עיין ערכו).

במשך השנים השתדלו עבורו שני גיסיו הרי"פ והר' ישראל דזייקובסון להביא אותו ואת משפחתו לארצות-הברית אך ללא הצלחה[11].

קזרנובסקי, שלמה אהרן

נולד בשנת תרנ"ז. למד בישיבת 'תומכי-תמימים' בליובאַוויטש בשנות תרע"א-תרע"ז. בשנת תרפ"א נשא את מרת חי' פריידא בת הרה"ח ר' אשר גרוסמן מניקוליוב. בשנת תרפ"ו היגר לארצות-הברית ושימש כרב בבית הכנסת 'עין יעקב' ברוטשסטר, ניו-יורק. משנת תרפ"ט ואילך שימש כרב בקהלות 'בני יצחק' ו'תפארת ישראל' בשכונת בנסנהוירסט בברוקלין. בשנת תרח"ץ מינה אותו רבינו כאחד משלשת ה'רועים' (משפיעים ומדריכים) בחברת 'אחות התמימים'. נפטר ז' מרחשון תשמ"ג. על מצבתו נרשם: "עסק במרץ בעד מוסדות חב"ד באה"ק, ומנוטעי כרם חב"ד בארה"ב, מקורב ופעל רבות בעד בית חיינו, וחיבה יתירה נודעת לו מכ"ק נשיאינו. כהן בקודש על משמרתו ברבנות יותר מיובל שנים, הרביץ תורה וחסידות וקירב לבבות בפרט בין הנוער ליהדות עד יומו האחרון".

11. ראה אודותיו 'חסידים ואנשי אמת' (כפר חב"ד, תשס"ה).

קרעמער, אברהם דובער הלוי

ב"ר משה אליעזר הלוי. חבר הנהלת אגודת חסידי חב"ד. נפטר ר"ח סיון תש"כ.

קרעמער, חיים שניאור זלמן (חז"ק) הלוי. המכונה 'היימאַן' (Hyman).

יו"ר 'אגודת חב"ד' בארצות-הברית בשנות תרפ"ה-ת"ש. נולד חודש טבת תרמ"ג ונפטר בח' טבת תשכ"ד.

קרעמער, יצחק ארי' לייב הלוי

ב"ר משה אליעזר הלוי. חבר הנהלת 'אגודת חסידי חב"ד'. נפטר ט"ו טבת תשל"ב.

קרעמער, יקותיאל הלוי המכונה 'סעם' (Sam).

ב"ר משה אליעזר הלוי. עורך-דין. חבר הנהלת 'אגודת חסידי חב"ד'. נפטר ר"ח אייר תשמ"ו.

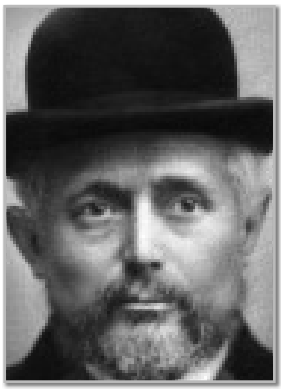

קרעמער, משה אליעזר הלוי

שימש כיו"ר 'אגודת חסידי חב"ד' בשנות תרפ"ד-תרפ"ה. נפטר ו' אייר תרפ"ה[12].

12. ראה אודותיו 'תולדות רמ"א קרעמער' (ניו-יורק, תרפ"ו).

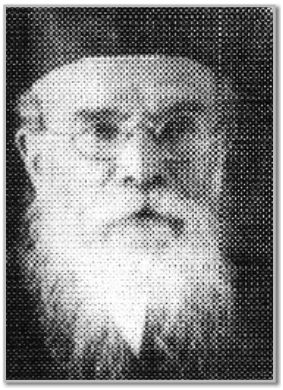

רבינוביץ, דוד מאיר

נולד במדינת רוסיא בשנת תרכ"ג לערך. נתחנך ולמד אצל הרה"ח הרה"ג ר' פרץ חן ז"ל בצ'רניגוב ונסמך על ידו להוראה. אחר פטירתו של ר' פרץ חן למד אצל בנו הרה"ח הרה"ג ר' דוד צבי , ונסמך על ידו. בשנת תרנ"ו נסע לארצות-הברית, ובעברו דרך קובנה נסמך על-ידי הגאון ר' צבי הירש בן הרה"ג ר' יצחק אלחנן זצ"ל ועוד מגאוני הזמן ההוא. בארצות-הברית התגורר בעיר בוסטון. יסד את 'אגודת הספרדים' וכהן בתור מנהיג רוחני במשך ארבעים ושבע שנים. בשנת תרצ"ו עלה לארה"ק, ובנסיעתו ביקר את רבינו בעיר אוטבוצק, בישיבת 'תומכי-תמימים' ובמכינות בוורשה. כעבור שנה חזר לבוסטון. נפטר ביום ב' אדר שני שנת תש"ג. בניו: מר פרץ (תרמ"ז-י חשון תשט"ו), מר דובער (תרנ"ז-ב' תמוז תרצ"ד). ומר אשר (כסלו תר"ס-מנחם-אב תשל"ט), בנותיו: מרת חנה ומרת אסתר[13].

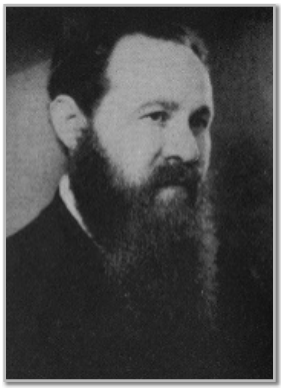

רודשטיין, משה לייב

נולד במדינת רוסיא בשנת תר"ס, בשם זוסיא ב"ר מרדכי שיפרין. למד בישיבת 'תומכי-תמימים' בליובאַוויטש. אחרי מלחמת עולם הראשונה והמהפכה ברוסיא, ברח לפולין, לצורך כך השיג דרכון מזוייף על שם 'משה לייב רודשטיין', מאז ועד שארית ימיו נשאר בשם זה. בשנת תרפ"ד נשא הרמ"ל את מרת קיילא בת ה"ר ישראל חנוביץ שו"ב דגלובקה. משנת תרפ"ח ואילך שימש כמזכיר בישיבת 'תומכי-תמימים' אשר בוורשה. בשנת תרצ"ב מינהו רבינו למזכירו. בתחילת מלחמת עולם השני', שבוע קודם ר"ה שנת ת"ש, ברח עם אשתו מוורשה, והגיע לווילנא. בשלהי שנת ת"ש נסע לארצות-הברית דרך רוסיה ויפן. כשהגיע לארצות-הברית נתמנה הרמ"ל למנהל 'אגודת חסידי חב"ד' בשיקגו והגליל. בשנת תש"ו חזר לעבוד כמזכירו של רבינו. ואחרי יו"ד שבט ה'שי"ת - כמזכירו של הרבי. הרמ"ל נפטר ט' מרחשון תשכ"ח, ומנוחתו-כבוד בבית החיים של 'אגודת חסידי חב"ד' בניו-יורק. על מצבתו נרשם ש"הקדיש כל ימיו לבית חיינו".

13. ראה 'הקדשה' בבטנת הכריכה האחורית של קונטרס 'חנוך לנער' ברוקלין, תש"ג.

רוזין, יוסף

תרל"ז-תש"ט. נציג הג'וינט[14] האמריקני ברוסיא. עסק רבות לטובת רבינו. בשנות העשרים והשלושים (תר"פ-תר"ץ) ארגן פעולות סעד ליהודים עניים בברית-המועצות. עזר מטעם הג'וינט ופתח מפעלים ליהודים, אגודות שיתופיות (קואופרטיבים), בתי ספר ומתקני בריאות בהתכתבויות החשאיות מוזכר בכמה שמות מחתרתיים: 'שושן'; 'שושנה'; 'הרופא'; 'פורת'; 'הגר"י'; 'הש"ך' (שפיענוחו בכתב מזוזה[15] הוא 'הר"י' שהר"ת שלו הוא 'ה"ר יוסף').

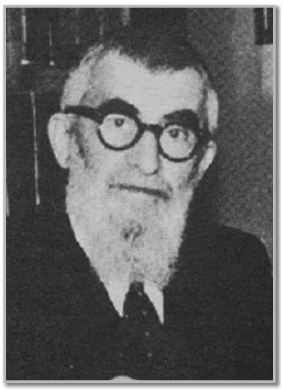

ריבקין, משה דובער

נולד כ"א כסלו תרנ"ג בעיר סינצי פלך פולטובה. בנעוריו למד בחדרים שונים. מגיל אחת עשרה עד הבר מצוה למד בעיר זוויהל אצל הג"ר יואל שארין, משנת תרס"ה לערך למד בישיבת 'תומכי תמימים' בליובאַוויטש, שם קיבל סמיכה מגדולי הרבנים. בשנת תרע"ו נסע עם אדמו"ר מהורש"ב לרוסטוב, והי' כבן ביתו. זכה לשמש את אדמו"ר מהורש"ב בימים האחרונים לפני הסתלקותו. בשנת תרפ"ד עלה לארץ-הקודש ושימש כר"מ ומשגיח על לימוד הנגלה בישיבת 'תורת-אמת'. הגיע לארצות-הברית בשנת תרפ"ח יחד עם הר' שלמה זלמן הבלין (עיין ערכו) לגייס כספים עבור ישיבת 'תורת-אמת', וחיזוק נתינת דמי 'מעמד'. חלק ממטרת נסיעתו לארצות-הברית, היתה על-מנת לבחון אפשרות מגורים עבורו בארצות-הברית. במשך תקופה שימש כ'בא כח' של 'ועד זמני להחזקת מעמד בית אדמו"ר שליט"א דליובאַוויטש'. שימש כר"מ במתיבתא 'תורה ודעת' כחמישים שנה. בעמח"ס 'אשכבתא דרבי' (ברוקלין, תשי"ג). נפטר יח מר-חשון תשל"ז.

שימחוביץ, חיים אלטער ניסן שמעון

נולד בשנת תרנ"א בעיר פוצ'עפ. משנת תרס"ח למד ב'תומכי-תמימים' בליובאוויטש. היה מהשלוחים שנסעו בשנת תער"ב ל'תורת-אמת' בחברון עיה"ק. מה'חוזרים' אצל כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע. ד' ניסן תרע"ו התחתן עם מרת רבקה בתו של הרה"ח ר' שלמה

14. **ג'וינט:** אירגון צדקה שנועד לסייע לכלל היהודים. נתייסד בשנת 1914.
15. **בכתב מזוזה:** כותבים 'ב' במקום 'א', 'ג' במקום 'ב', וכך הלאה, עד 'א' במקום 'ת'.

זלמן הבלין. בקיץ תרע"ז התמנה למנהל מחלקת 'תומכי-תמימים' אשר בשצעדרין. ובשנת תרפ"א שימש כמשפיע בישיבת 'תומכי-תמימים' אשר ברוסטוב. בשנת תרפ"ב היה משפיע בישיבת 'תומכי-תמימים' אשר בוורשה. ובשנת תרפ"ז עלה לארץ-הקודש. לקראת חודש תשרי תרפ"ט נסע לריגא להסתופף בצל רבינו, באותה תקופה ניהל את ישיבת 'תומכי-תמימים' אשר בוורשה. בחורף תרפ"ט חזר לארץ-הקודש כמשפיע ומנהל ישיבת 'תורת-אמת'. נתמנה על-ידי רבינו כמשפיע קבוע בירושלים עיה"ק וכבא-כחו לכל הענינים בארץ-הקודש. נפטר בדמי ימיו בז' ניסן תרצ"ט[16]. בשנת תשע"ד יצא-לאור בהוצאת ספרים קה"ת 'ציונים לתניא' מאת ר' אלטער.

שיפרין, דוד

נולד בעיר זמבין, לאחר חתונתו עבר לגור בעיר פלשצניץ. הגיע לארצות-הברית בשנת תר"ס לערך. מראשי עדת חב"ד בארצות-הברית (לאחר פטירת הרא"ח רוזנבוים בשנת תרע"ה). ממייסדי ומזכיר 'אגודת חב"ד' בשנת תרפ"ד. גבאי 'כולל חב"ד' בארצות-הברית. נפטר י"ג אייר תש"ג[17].

16. סקירה קצרה מתולדות ימי חייו ב'ציונים לתניא' ע' קז ואילך. וראה 'תולדות חב"ד בארץ הקודש' ע' רכד ואילך. 'תולדות חב"ד בפולין, ליטא ולטביא' ע' פז ואילך. וש"נ. ספר 'תורת אמת' (ארץ-הקודש, תשע"ב).

17. אודותיו - ראה מכתבו ב'חב"ד בולעטין' תמוז תרצ"ט. 'זכרון לבני ישראל' ע' קכו. 'תולדות הרא"ח' (קה"ת, תשנ"ח).

בס"ד

ידידי הרב שלום ומאיר אלהרר ושראל נ"י,
ירושלים

אחר ברכה,

בה הרב שלום, בטח כבר ידוע לו שהעתקנו
מענה מגדולינו של הגר"ר לאמרים ניסו בדש, והנה שלום
יתברך הרבה והרבה חמרים בעוד כן עלה
מלבנות שלו תנינות מצמן כמה [redacted] ומגדולה,
ואתה בבר אחד לו אלוקי ידודי פמנה מנה
הנה אלוקי ידודי ראשית מידיעותינו והבנתינו
פנינו גלוי והשגות, פי חושב הנני כי עלה
לא נשבה אבלוקי הנבנו שהאיר בהתחתוך פה והנה
אמר מרי בראשית מרעבתנו כי לפי אומר לי כי
מנו חוץ לרשיעותינו (אלו. יש ונבראת מ הבלי) האשם
עם נשם רעבתם שלהם השגלה עבלמה עסקן מאמנו
לבל ושראל בומנ מעות כלל ושראל אבלא רבי
ויותר מבינתם כי שם נגלה ולהב העמנים העליונים
ומעמדות על עמנו רבי. אלא מעמ הגר"ל שבדעתו שהנש
ונבנא מבלי מנה הנני אמתק בנה. מלבד מלאשתי ומבלעתי

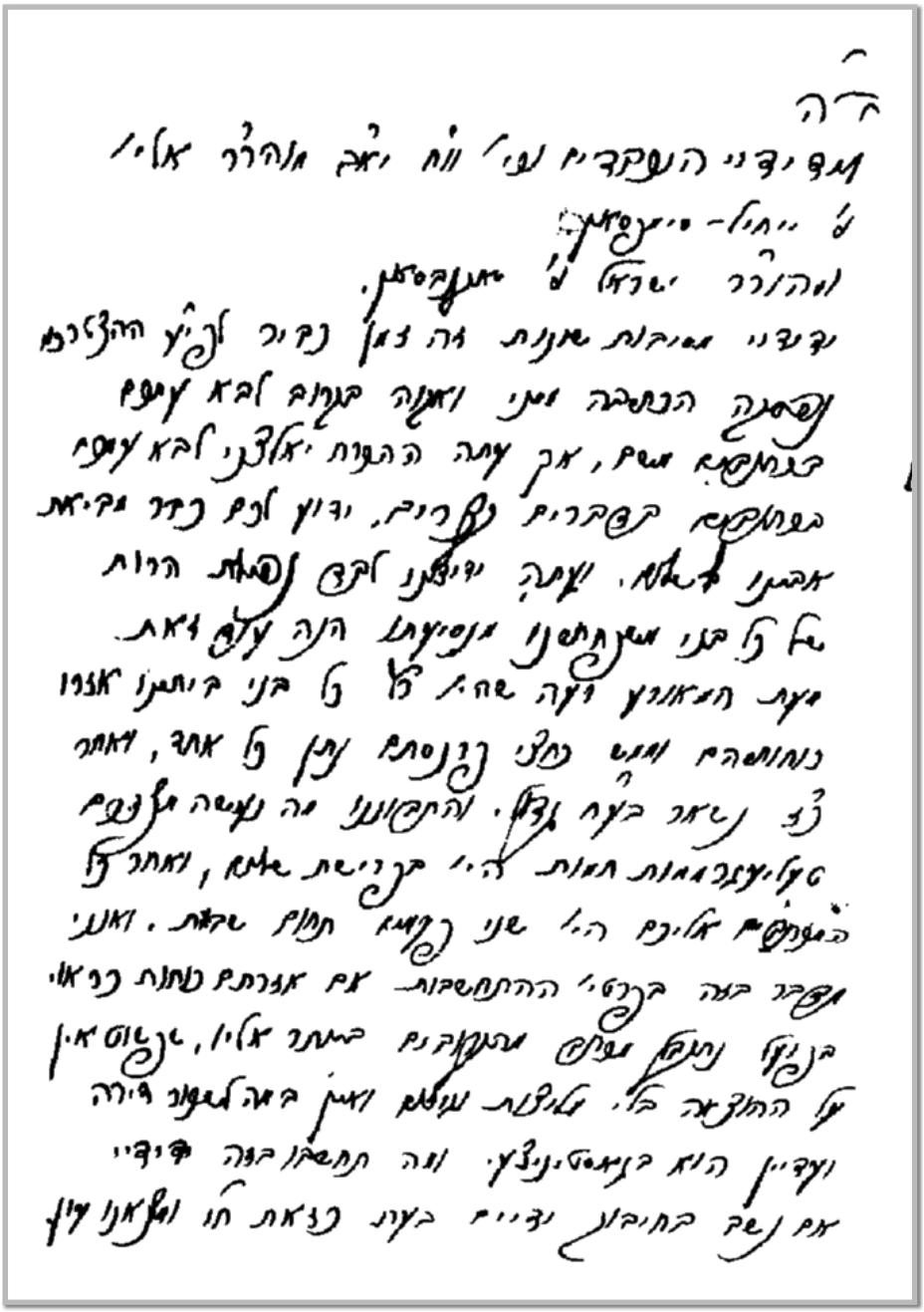

נדפס לקמן סימן ח

CH. FEIGIN
Ritterstrasse 89 W. 11.
RIGA—LETTLAND.

יחזקאל פייגין
בא כח
בנק אדמו"ר שליט"א מליובאוויטש
ריגא—לטביא

ביום יום כ"א לחדש תשרי תרפ"ח.

אל כבוד ידידינו הנעלה והמשובח עוסק בתורה ומצות משרון כ"ר הרה"ג הרב נרסון נוח יצב מהר"ר אברהם מרדכי שי' ראנשין.

@מע"כ.

הנני בא בשבחו פה כן לראות בדברי כ"ק אדמו"ר שליט"א שנשר בשבחו ובשבח ידידם, והוא אשר המשיך הצמן הורה תנו כי אלקי הנהגת אנגדת תמימי תבל אשר בארצנהב עלה ומשרת ותשגין נשגבו, עד אשר בעברתו ות' ובנה היא להעליא העבודה לכל מוסדות הקדש אשר בכל הגדינות אשר עיניהם בקנות לעבר ארצנהב עי אנשים ת"ו כי המוסדות הנ"ל מתקיים ביותר פעמים, מתרבים תלמידים ומופן שתגדל ההוצאה מאד לרוב, ומבלי פה ההכנסה מאות שנים מתמעטת וברקע בהשיגתנו רוב' אשר בהתבטאם האחרונים יבד המלך אשר אל להשיגן אחר ברכות. ונפרוק לעומס עד בתב. (אלבינקרעד) להשיגם בלב כבד מאד ואם משגיח עלה השגת כל מבקשי, אשר מוצא מופן המלך של מוסדות הקדש, כן בודאי, בעצה הישיבה נתבלה בתב, ואשר עד מוצא מופן שההכנסה המעטה הזו שהיתה עד הנה מאבדת אינה מספקת כלל. ואשר מוצא כל הישיבות כולם המלאו ההשלאה לשלחת משלחים לארצנהב. (כמו שמה שיבות תורת אמת יבנו הקדומו עצמן לפה או מחרבותם היתרה. אולהיו שמעולם הי' כל תמשרתם מארצנהב. ואשר מעצמו מופן שיה' מה אי. ומיומות משני פרנים הא' שמה ינומו יגעו וטרחו עד שעלה בעמה. ויסד מגדת תבל בארצנהב, ועתה הכל יהי' כמון שבא הי' נרגא

א

חובת ההתעסקות להחזקת בית רבינו ('מעמד') מוטלת על כל אחד

כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

אחת מדרכי החסידות, הן בקרב החסידים מדורי דורות, והן במכתבי רבותינו נשיאינו, היא נתינת 'דמי מעמד' עבור הרבי[1]. מזמן לזמן ומתקופה לתקופה, נהגו החסידים לשלוח סכומי כסף עבור הרבי, שהיה עושה בכסף כפי רצונו ולמען כלל מטרותיו.

---

1. אודות נתינת 'דמי מעמד' ראה את שנלקט בספר 'מגדל עז' (כפר חב"ד, תש"מ) ע' שכו ואילך ('נתינה לגבוה - מעמדות'). 'היכל הבעש"ט' גליון ז ע' כ ואילך ('נתינה לגבוה - ה"מעמדות" של צדיקים'). 'ניצוצי רבי' - 'התקשרות' גליון רפט ע' 10 ואילך ('נתינה לגבוה - מעמדות').

הכינוי 'מעמד' הוא על-פי לשון חז"ל (פסחים קיט, א. רש"י עקב יא, ו) "ממונו של אדם **שמעמידו** על רגליו", שהכוונה לממון שהאדם נותן לצדקה (ראה שיחת ש"פ שמיני תשכ"ה. שמיני תשכ"ח ('תורת מנחם - התוועדויות' תשכ"ה חלק ג ע' 127 ואילך. תשכ"ח חלק ג ע' 347 ואילך)).

מנהג זה חשוב ויסודי הוא ביותר אצל החסידים, עד אשר התבטא עליו רבינו שהוא "יסוד ההתקשרות של אנ"ש"[2].

ובמכתב-חוזר לאנ"ש והתמימים מבואר באריכות[3]:

"הן נודע ומפורסם בין אנ"ש בענין המעמד והסדר המסודר שהי' בזה כמאה וחמשים שנה מימות אדמו"ר הזקן וכל רבותינו הק' זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, שידעו אנ"ש חוב קדוש עליהם להחזיק בית רבותינו וכל או"א שהי' לו שייכות לאנ"ש מלא חובתו בזה. וידעו והכירו רום ערך מעלה הענין, כמאמר ז"ל[4] ע"פ[5] ולדבקה בו שכל הדבק בת"ח כאלו נדבק בשכינה".

הרב אלחנן דובער מרוזוב

באותה תקופה, מי שעסק לעורר את אנ"ש לנתינת 'דמי מעמד' הי' המזכיר הרה"ח ר' אלחנן דובער מרוזוב[6] (ראד"מ[7]), אשר מפעם לפעם הי' שולח מכתבים לאנ"ש בהם הי' מפרט את המצב בבית רבינו. הרב אלחנן דובער מרוזוב התמיד בשליחת המכתבים עד העת שנאסר[8] בפורים קטן שנה זו (תרפ"ז)[9].

להלן מכתב שכתב הרב אלחנן דובער מרוזוב אל ידידו הרה"ח ר' ישראל דזייקובסון, בו מתאר את המצב ששרר באותה העת בבית רבינו. מכתב זה משלים את מכתבו של הרי"פ, שיבוא גם הוא להלן.

ב"ה ר"ח שבט ה'תרפ"ז

אל כבוד ידידי הרה"ח הנכבד מפורסם וי"א מוה"ר ישראל שי' יאַקובסאָן

אחדשה"ט, מכתבך מיום ט' כסלו נתקבל במועדו, ומה שנתאחרה התשובה עד כה, הסיבה לזה כי לא יכולתי עד עתה להוציא דיבור מפי כ"ק אד"ש ע"ד הוצאות הבית.

והנה עתה הנני להודיעך בזה, אשר הוצאת הבית כפי שידוע לך, כי היית בעצמך

2. לקמן סימן כו. ועד"ז שם סימן כה.
3. נדפס לקמן סימן כח.
4. ראה ספרי ופרש"י עה"פ. כתובות קיא, ב. ספר המצוות להרמב"ם מ"ע ו. רמב"ם הל' דעות פ"ו ה"ב. שו"ע אדמו"ר הזקן או"ח סקנ"ו ס"ד. תניא ספ"ב.
5. עקב יא, כב.
6. ראה אודותיו ב'מפתח אישים' שבראש הספר. תולדות חייו ב"האד"ם" – ארץ-הקודש, תשע"ח.
7. **ראד"מ**: או: '**האדם**' – שם המחתרתי שלו בהתכתבויות החשאיות (ר"ת של שמו: הר' אלחנן דובער מרוזוב).
8. ראה לקמן סימן ב, אשר מעת שאסרוהו את ראד"מ "נתמעטה ההכנסה" בדמי ה'מעמד'.
9. ראה בארוכה לקמן סימן יג.

בפה, שכר דירה לבד עולה שלש מאות וחמשים רו"כ לחדש, כפי החוקים שלנו אשר איש שאיננו עובד או משרת באחת הפאַבריקעס[10], רק פרנסתו הוא מעסק או מדבר בלתי קבוע, ומכהן בכהונת רבנות, צריך לשלם הרבה, ובאמת הדירה הזאת היא ג"כ בלתי מתאמת לפי הדרוש למען כ"ק א"ש, כי צריך להיות מקום מרווח בביתו לביהכנ"ס, ומקום מיוחד בשביל הבאים לכנוס על יחידות, אך בדוחק מתאמת הדירה הזאת (באין ברירה) לפי הדרוש. וזו היא רק שכר דירה לבד, חוץ הוצאות הסקה ושִירו[ת] וסופרים, ונדבות אשר כידוע בכל עניני צדקה וצרכי העיר כמו בתי אוכל בתי חולים מושב זקנים וכדומה, וכן הבאים לקבץ מעיירות אחרות, ראשית הכניסה היא לכ"ק אד"ש, וצריך ליתן בעין יפה וברוח נדיבה, הן מצד הנותן הן מצד הענין, כי זה נותן חיזוק בכל מוסדי הדת.

ועתה נדבר ע"ד הוצאות אכילה וסדר השולחן בימים טובים ויומי דפגרא, והוצאות הלבשה והנעלה. תוכל לתאר בעצמך עד כמה גדלה הוצאת הבית הזה, ולכבוד אמו הרבנית תחי' אשר מחזיק ומספיק לה להנהלת הוצאה מיוחדת בכל הפרטים.

והנה אף כי פה מדינתנו נוסע שוד"ר ומעורר את אנ"ש המקושרים, אבל מצב אנ"ש דמדינתינו בשפל מאד וכל עניני החזקתם איננה אף חלק חמישית מהנדרש להוצאה.

ואם הי' באפשרות להשפיע מצדכם סך אלף שקלים מדי חדש בחדשו ליסוד קבוע[11], הי' אז עם התמיכות דפה מספיק בשביל ההוצאה דבית חיינו שליט"א[12]. ועתה דע לך איך להוציא הדבר בפועל.

בדבר תו"ת, הנה ההשפעה ממקומות אנ"ש הוא באופן אחר לגמרי, כאשר ידוע לך שלתמיכת תו"ת שייכים גם אלו שאין שייכים להחזקת כ"ק א"ש.

ההוצאה אצלם המוכרחת היא שלשת אלפים רו"כ לחדש, ומובן אשר הוצאתם היא הולכת ומתגדלת מזמן לזמן, ולוא הי' באפשרות להגדיל ההוצאה פי שנים לא הי' מן המותר, כי ענין תו"ת הוא אפשר להרחיבו בתלמידים יותר במספר ובמקומות

10. = מפעלים.

11. ראה מכתב הרי"פ לקמן סימן זה; סימן ט.

12. **דבית חיינו שליט"א**: על-שם היותו מקום השפעת החיות מהרבי לחסידים.

וראה גם שיחת ש"פ יתרו תשנ"ב ('ספר השיחות' תשנ"ב ח"ב ע' 342 ואילך): "בית הכנסת ובית המדרש ובית מעשים טובים דכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, ה"מקדש מעט . . בית רבינו שבבבל", שהוא ה"בית חיינו" דכל בני ישראל הנמצאים במקום זה וכל בני ישראל בכל הדור כולו, שכן "הנשיא הוא הכל", ממנו נמשכת השפעת החיות לכל הדור כולו בכל קצוי תבל, ובמילא מובן שביהכ"נ וביהמ"ד ובית מעשים-טובים שלו הוא "בית חיינו", ובפרט ע"י השפעתו מתורת חיים ומצוות (שעליהן נאמרו "וחי בהם"), ש"הם חיינו ואורך ימינו".

ד"ר יוסף רוזין

יותר במספר, כי עכשיו התו"ת בחמשה מקומות עקרים גדולים[13], לבד מקומות קטנים, ומספר הלומדים כשלש מאות, וע"כ תוכל לידע בערך הדרוש להם.

וזאת להוי ידוע לך, אשר המתקבל ע"י השושן[14] אין מזה למוסד תו"ת שייכות כלל, וע"כ אם באפשר שימצא להם ג"כ כפי הנ"ל מדי חדש בודאי אין דבר גדול מזה.

. . . שני הדברים הנ"ל דורשים לכ"ה אלף שקלים לשנה, אשר בזה הי' ממש מאיר עינינו.

. . . הנני בזה לבקשך שתודיעני מקבלת המכתב תיכף, גם בקצרה, אבל למען אדע שהגיעו הדברים אליך. ותודיע בסגנון כזה: שהידיעה מר"ח שבט ע"ד הכ"ה אלף שקל בעד שני דברים עקרים נתקבל.

והנני ידידך דו"ש באהבה

א"ד מרזב

ע"ד המאמרים אמסור לחברנו ח"ל[15] וישלח.

•

מכתב הרי"פ, שיבוא להלן, נכתב בתקופה הקשה, תחת עולה הקשה של הממשלה הסובייטית, כאשר כלכלתה הייתה בשפל, והמצב החומרי הנמוך היה קשה בכלל, ואצל שומרי התורה-והמצוות בפרט.

במכתב זה[16], מתאר הרי"פ את המצב הכספי הנורא בבית רבינו ושל אנ"ש בכלל. אנ"ש ברוסיא השתדלו, חרף מצבם הקשה, לנדב מדמיהם לטובת 'דמי המעמד'. במכתב, מוסיף הרי"פ ומעורר שוב ושוב אודות נחיצות התמיכה ב'מעמד' בחייו של חסיד.

---

13. נעוול, חרקוב, קרמנטשוג, ראַמען ופולוצק (ראה 'תולדות חב"ד ברוסיא הסובייטית' ע' רנו ואילך. ע' רסו ואילך. ע' עדר ואילך).

14. **השושן**: אחד משמות המחתרתיים של ד"ר יוסף רוזין, נציג הג'וינט האמריקני ברוסיא – ראה 'מפתח אישים' שבראש הספר.

15. **ח"ל**: המזכיר ר' חיים ליברמן. בעת העסקנות המחתרתית בברית-המועצות של אותם שנים הפך כינוייו להיות 'רח"ל' (ראשי-תיבות: ר' חיים ליברמן), ובשם זה הופיע בהתכבתויות החשאיות.

16. מכתב זה כבר נדפס ב'היכל הבעש"ט' גליון ז ע' לב ואילך. בהוצאה זו הוגה מחדש מגוף המכתב וניתוספו מ"מ וציונים.

הרב ישראל דזייקאָבסאָן

ב"ה, [חורף תרפ"ז].[17]

ידידי הנכבד וו"ח אי"א מוהר"ר
ישראל שי' פּאַרעצקי[18]

אחדשה"ט,

ב"ה הכל שלום, בטח כבר ידוע לו שהעתקנו מקום מגורינו של תומכי תמימים[19] למקום גיסו רמ"ש[20], והכל שלום ונתוספו הרבה והרבה בנים[21] בע"ה כן עוד מחלָקות של חניות מזון[22] כמו [פּאָלאָצק[23]] והדומה.

ועתה דבר אחד לי אליך ידידי, פונה בזה הנה אליך ידידי ראשית מידידותינו והכרתינו פנימי' זל"ז, והשנית, כי חושב הנני כי עוד לא נכבה אצלך הניצוץ שהאיר בהיותך פה וההנחה אַז מיר האָבין אַ רעבין[24], כי לבי אומר לי כי כל בני חוץ למדינתינו (אולי יש יוצאים מן הכלל) האָבין ניט קיין רעבין[25]. יש להם השכלה, עבודה, עסקן בעניני כלל ישראל, דואג לטובת כלל ישראל, אבל לא רבי[26]. ויותר מדינתכם כי שם נגלה יותר העסקנות הכללית ומעלמת על ענין רבי, אך מטעם הנ"ל שבדעתי שהנך יוצא מכללם פונה הנני אליך בזה.

מצב מלאכתי ועבודתי היא גורמת לי להיות לפרקים קרובים בבית חיינו ולידע יותר הנעשה בפנים, לכן כבר כשל כח הסבל מלראות גודל הדוחק בבית ידידינו רבינו (כותב הנני בזה הלשון המורגל במדינתינו במכתבים מטעם המובן[27]).

---

17. **חורף תרפ"ז**: תאריך המכתב - שלא מופיע בהמכתב - מוכח מתוכן המכתב (ראה הערה 19).
18. **ישראל שי' פּאַרעצקי**: שם משפחתו המקורי של ר' ישראל. בבוא משפחתו לארצות-הברית שינו את השם לדזייקובסון. ראה אודותיו ב'מפתח אישים' שבראש הספר.
19. בחורף תרפ"ז עברו התלמידים המבוגרים (תלמידי האולם) מחרקוב לנעוול. במכתב הרי"פ לרח"ד לרמן מיום כ"ח שבט תרפ"ז נכתב: "הייתי מטולטל בחורף זה מההעתקה הגדולה לנעויל".
על דבר הישיבה בנעוול – ראה במכתב קיץ תרפ"ח להר' זאב וואָלף קזיניץ (לקמן סימן מד). וראה אריכות 'תולדות חב"ד ברוסיא הסובייטית' ע' רסז ואילך.
20. ר' מאיר שמחה חן מנעוול (תרכ"ב – ד' שבט תרצ"ד) – אשתו בזיווג שני אחות אשת הרב דזייקובסון.
21. תלמידים.
22. = מחלקות מהישיבה
23. **פּאָלאָצק**: נמחק במקור.
24. = שיש לנו רבי.
25. = חסר אצלם רבי.
26. כלומר, יחסם לרבינו הוא כ'עסקן' שדואג לכלל ישראל, אבל לא **כרבי**.
27. כוונתו שתואר רבינו כאן הוא 'ידידינו', ונכתב כך בהסוואה מחמת פחד השלטונות (וכן הוא בדרך-כלל במכתבי הרי"פ).

דוחק הגשמי של אנ"ש ברוסיא

והנה במדינתינו לא תוכל לשער עד כמה אזרו כוחותינו ע"ז, והנה בלי ספק יפול אצלך השאלה א"כ למה הדוחק כ"כ, אבל אבאר לך ידידי האמת כן הוא, נותנים יתר מכפי הכח לא תוכל לשער.

אך האמת כי לא תוכל לשער ההוצאה שלו גם בלתי מרווחת.

אולי עוד לא נשכח ממך תנאי החיים במדינתינו.

התבונן כמה עולה לאיש כזה שמביטים עליו[28] בעיניים עקומים, הוצאות דירה, מובן שלא יוכל לחיות בחדר א' או שנים כי הלא ביתו פתוחה לכלל ישראל והדומה, וקרוב לחמש מאות רובל לחודש עולה הוצאות דירה.

ג"כ עוד לא נעלם ממך שיווי הרובל במדינתינו ומאז עד עתה עוד נשתנה.

אציג לפניך דוגמא פשוטה, הנך זוכר כמה עלה מאז בתומכי תמימים בשנים קדמוניות בתומכי תמימים על בן[29] אחד ששה ושבעה רובל, עד כמה גדול מקומינו ההוה נגד ליובאוויטש, ועולה לכל בן יותר משלשים רובל ומובן שמקום מושבו הוא באין ערוך היוקר. בהשערה קרוב לאמת גם על חיי מצומצם לפי ערכו, נצרך בערך מאלף וחמש מאות עד שני אלפים[30].

בטח[31] נעלם מכם מצב הכנענים[32] במדינתינו איום ונורא. מי שמתפשט ומרויח מעט יותר קוראים אותו לפרשה שופטים[33], והסוף יצא סוף של יוסף הצדיק אחר מעשה פוטיפרע[34]. רוב אנ"ש הם בסוג אנשי כנען וכתרגומו כו'[35], נוסף לזה כל הוצאות תו"ת שעולה ביותר הכל מוטל רובא דרובא על אנ"ש, ולבד טעם הנ"ל רוב אנ"ש וביחוד אחינו בני תם[36] הם עניים מדוכים ועתה תתבונן.

---

28. **שמביטים עליו:** השלטונות.
29. תלמיד.
30. ראה גם לקמן סימן ט.
31. אודות מצב הפרנסה של אנ"ש בתקופה זו – ראה ב'תולדות חב"ד ברוסיא הסובייטית' ע' עג ואילך.
32. הסוחרים העוסקים במסחר. – ראה לקמן.
33. חקירה משפטית.
34. שנשפט למאסר.
35. וישב לח, ב: כנעני – תגרא. דהיינו שרובם של אנ"ש הם בעלי עסקים (תגרים).
36. = תלמידי התמימים יושבי אהל – ע"פ לשון הכתוב בפרשת תולדות (כה, כז): ויעקב איש תם יושב אהלים.

השתדלות אנ"ש והתמימים לכלכלת בית רבינו

לכן בפו"מ כל אחד נותן ממש לאחר הצמצום מההוצאה המוכרחת. ועוד שלישי' הננו מצומצמים וכל עבודתינו בבחי' יושב בסתר, הן בכתב הן בדיבור.

לכן מצדי הנני מוצא הדבר באמת לאמיתו, אשר האשמה (אשר גדולה היא עלינו וא"א לנו לפטור א"ע, אשר גם אלו שלא הרגישו עדיין בנפשם האור הרב (בתוספות יוד)[37] כי טוב. יזכרו נא את אבינו רבינו הקדוש[38], אשר שבעה ושלשים שנה[39] עבד את כנסת ישראל, וכל דבר וענין לא שגבה ממנו עד מס"נ ועד בכלל, בעד כלל ישראל, ובעד כל א' בפרט.

וביחוד אנו חניכי ביתו הקדוש, אשר כל מציאותינו בין זרע ישראל הוא עבודתו הקדושה, נעזוב צאצאיו הקדושים במצב כזה, לבד ענין הרבי והמעמד אשר נוגע לכל אחד לחייו הזמנים והנצחיים, ונמצא כתוב בכתב אחד (אשר הוא הוספה לאגה"ק) אשר קודם הוא גם לפרנסת ביתו ואשתו ובניו[40].

תיקוני נשמות בזכות הנתינה לצדיקים

והנה למותר אחשוב להאריך לכמותך בהתעוררות. רק אזכיר בזה שני ענינים[41]. הא', שראיתי בעיני בכי"ק (בהמכתבים שנמצאו הידועים[42]) של הרב המגיד הגדול ממעזריטש[43]

---

37. = אורו של הרבי.

38. כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע.

39. תרמ"ג-תר"פ.

40. בתניא אגרת הקודש סימן ט: רק שאשתו ובניו של אדם קודמין לכל על פי התורה. באחד הכת"י מוסיף: חוץ מצדיקים שבדור שהן קודמין לבניו על פי הדין (ראה 'אגרות-קודש' אדמו"ר הזקן (קה"ת, תשע"ב) ע' מה. 'לוח התיקון' לתניא קיד, א).

וראה בספר החיים (לאחי המהר"ל) ח"א פ"ד: "מזונותיהם של תלמידי חכמים מוטלת על כל ישראל, ואינו בכלל הצדקה, רק היא מתנת שכרם חלף עבודתם עבודת הלימוד המוטל על כל ישראל לעשותו. וכן בשלל מדין, נצטוו לתת את תרומת ה' לאלעזר הכהן וללוים שומרים משמרת ה'".

41. ראה גם במכתב כ"ד כסלו תרפ"ח (לקמן סימן ט).

42. **בכי"ק (בהמכתבים שנמצאו הידועים)**: כוונתו למכתבי ה'גניזה החרסונית'. ראה אודותם במכתב ו' טבת תרפ"ט (לקמן סימן נד). וש"נ. ושם, שהמכתבים אינם כתבי-יד-קודש, כי אם העתקות.

43. נדפס ב'גנזי נסתרות' (ירושלים, תרפ"ד) ע' ס; בקובץ 'התמים' חוברת ב ע' כח (סא, ב), וז"ל:

חיים ארוכים אל כבוד ידיד נפשי וידיד ה' הרב הגאון הקדוש איש אלקים ונורא רב פעלים שר התורה תורת אמת וכו' וכו' וכו' קש"ת מוה"ר **יעקב יוסף הכהן** יחי' אבדק"ק **פולנאה**

פלצות אחזתני אתמול בלילה אחר חצות הי' משמר שלי ללמוד משניות כל הלילה בעת שינת אדמו"ר יחי' [כידוע, והנה בשעה א' אחר חצות שומע אני שכ"ק אדמו"ר] הקדוש הי' גונח וקורא אותי בזה"ל, בִּעֶרילי קים ציא מיר, ואני תכף הלכתי, ושאלתיו בזה"ל מה רוצה הרב, וענה לי, בִּעֶרילי גייא בַּאַלד אין קלייזיל שלי, וקח את המטה שלי החדש, והביא אותו אלי תיכף, אבל מהר וקח, ותיכף לקחתי והבאתיו לכ"ק, וכאשר קיבל את המטה מידי, נתן אותו תיכף בחזרה אלי, ואמר לי, תן תיכף את המטה בחזרה לאותו האיש העומד למולך, ואמור לו

שכתב להתולדות[44], ובטח ידוע לך ורק אזכיר בקצרה, שפעם ישב על המשמר אצל הבעש"ט בלילה, ופתאום שמע שהבעש"ט קורא אליו, ואמר לו: לך אל הקלויז [=בית כנסת] שלי וקח את המקל העומד שם ותתנהו להאיש העומד אצלך, ועשה כן, ומסר ולקחו ממנו, ולא ראה שום אדם, וארכבתיי דא לדא נקשן מרוב הפחד.

אח"כ קרא אליו הבעש"ט ואמר לו: שרעק זיך ניט[45], הוא איש אחד מפולנאה, שנתן לי במתנה המקל, והוא עבר על כל התורה כולה, און ער מוציעט מיך איך זאָל עם געבין אַ תיקון (מחמת המקל), און איך קען עם ניט העלפין[46]. והחזיר המקל. וכותב הרב המגיד עוד, שאמר הבעש"ט שהאיש הנ"ל, איז גיוועזן [אַן] אַריין גייער באַ מיין יוסעלין[47], ולכן כותב לו זה המעשה (נראה הדבר ששייך לתיקון של התולדות ולכן אמר לו זה וכאלו שלחו לשם, בד"א)[48].

עוד שמעתי מהרש"ג[49] מעשה אמיתית, שפ"א נסע הרב הר"נ מטשערנאָביל[50] להרב ברוך ממעזבוז[51], ובנסעו סמוך להעיר עמדו הסוסים, והר"נ הי' עמוק ברעיונותיו, והכו הסוסים ולא הלכו. ופתאום נעור הר"נ, ושאל: מה עמדו? והשיבו שאין הולכים הסוסים,

---

כי הרב אינו רוצה לקבל מאתך מתנה שנתת לו, כי אין באפשרות שלו לתקנך, ואני איני רואה שום ב"נ [=בר נש], אבל פשטתי את ימיני ואמרתי כך בזה"ל כאשר אמר לי רבינו הק' י"נ, והנה האיש לקח המטה מידי אבל לא ראיתיו, והמטה נעלם מידי, וברכי כשלו, ודא לדא נקשן מרוב פחד, וקרא אותי אדמו"ר י"נ בזה"ל, בעֶרילי קים אַעֶר האָשט מורא, שרעֶק דיך נישט, דעֶר מעֶנש האָט עובר גיוועזן על כל התורה כולה ר"ל, אין האָט מיר גישיינקט דעם שטעקין און איז געשטאָרבין, וזה כמה חדשים אַז מיִטשִׁיִ מיך מיט איהם וועגין אַ תיקון, אין סי עֶלפט נישט, ע"כ אַזוי ווי ער האָט מיר אָנגיהייבין נאָך אַמאָל דער קיטשין, האָבּ [איך] איהם אָגיגיבין דעם שטעקין זיינים, עֶר איז פין פולנאה, אין פלעֶג זיין אַ בן בית באַ מיין יוסילין יחי', עכ"ל הק' של רבינו יח"נ. כ"ז ראו עיני וכפלא זה לא ראיתי. עוד אבקש מכ"ק י"נ אם אפשר יודע כ"ק מי הוא להשיבני.

ובזה אשאר ידי"נ אוהבו באמת אהבה רבה רחימתא עזיזא בלונ"ח.

דובער במוהר"ר אברהם

44. הרה"ק ר' יעקב יוסף כ"ץ מפולנאה בעל ה'תולדות יעקב יוסף'. תלמיד הבעש"ט, רבה של רשקוב, נמירוב ופולנאה. נסתלק כ"ד תשרי תקמ"ב.

45. = אל תפחד.

46. = הוא מפציר בי שאתן לו תיקון, ואינני יכול לעזור לו.

47. = היה רגיל ליכנס ליוסל [הרה"ק ר' יעקב יוסף מפולנאה] שלי.

48. הרי"פ מבאר בד"א [בדרך-אפשר], שכוונת הבעש"ט, באמרו להרב המגיד שהאיש היה רגיל ליכנס לבעל התולדות יעקב יוסף, הייתה לציין את מקום תיקונה של הנשמה.

49. הרה"ח ר' שמואל גרונם אסתרמאַן. משפיע בישיבת 'תומכי-תמימים' בזעמבין וליובאַוויטש. ראה אודותיו ב'רשימת היומן' י"ח סיון תרנ"ח ('ספר השיחות' תש"ג ע' 180). שיחות סיון-מנ"א תרצ"ב ('תורת מנחם – רשימת היומן' ע' רמה). 'ספר השיחות' תש"ה ע' 39. נפטר חורף תרפ"א. 'ביאור תניא' שלו נדפס בשנת תשע"ו בהוצאת קה"ת (ושם ע' שמה – סקירה קצרה מתולדותיו).

50. הרה"ק ר' מנחם נחום מטשרנוביל. מתלמידי הבעש"ט והרב המגיד ממעזריטש. נולד בשנת ת"ץ. נסתלק י"א מר-חשון תקנ"ח. מח"ס 'מאור עינים'.

51. הרה"ק ר' ברוך ממזיבוז. נכדו של הבעש"ט. נולד בשנת תקי"ג (בערך). כיהן כאדמו"ר בטולטשין ובמזיבוז. נסתלק ח"י כסליו תקע"ב. ספריו: 'בוצינא דנהורא', 'אמרות טהורות'.

וראה, ולקח מכיסו רוביל אחד וזרקו על הארץ והלכו הסוסים[52]. ובבואו להרב ברוך אמר לו הרב ברוך: העולם אומרים אַז איר זייט אַ גוטער רבי און איך בין אַ בייזער רבי, ציא אַזיי טוט מען?[53] וחזרו על אותו המקום לתקן הנשמה.

פנייה לאנ"ש בארצות-הברית בבקשת עזרה

נתבונן נא עד כמה נוגע לנו לעצמינו, לבד כל הנ"ל בעצם הענין. ואיך נסבול זאת דוחק חיי עטרת ראשינו שליט"א. היא על מדינתכם יותר ואם כי תבואו לעזר אבל א"ז לפ"ע, בקביעות חדשי בעיון הטוב במצב הדברים אין עצה אחרת שמדינתכם[54] תבא לעזר חדשי עד תת"ר[55] לחדש[30], והמותר יהי' על מדינתינו ומדינות הקטנות. ואז יופתר הענין.

ידעתי גם ידעתי כי תתפעל ותאמר: זייא מיינען אז דאָ סיט זיך געלט, ידעתי אַז עס סיט זיך ניט[56], אבל ידיכם אינכם אסורים לכה"פ, וחיים חיי מנוחה לא חיי פחד ובהלה. ולדעתי עליך החוב הקדוש מוטל ליטול חלק בזה ההתעסקות ולהתדבר עם כל אחינו ואנ"ש.

לא אוכל להגיד לכם סדר ההתעסקות על האתר, אך אינו מופרך שאפשר לעשות כמו שנעשה על תו"ת, שכל תמים ומאנ"ש התחייב להכניס להקופה סך מסויים בכל חודש אם משלו או משל אחרים. ויהי' סך ניכר, ויהי' אצלכם כמו וַעַד ומזכיר שיהי' בתור חברה מחזיקי בית חיינו. ולידע מספר החברים שיקבלו על עצמם, ויהי' מקום אחד שיתאספו כל הסכום ויושלחו, ויושלחו מכתבי התעוררות להחברים שישלימו הבטחתם ושישיגו עוד חברים לזה נוסף לזה לשלוח משולחים, לדעתי א"צ לזה רשיונות מיוחדים, תעשו ועד ויכנסו אנשים ידועים ג"כ וכשיהי' הדבר נעשה לדעתי יהי' ניחא ואז תקבלו משם מבית חיינו מכתבים הנצרכים ע"ז. ולא לשאול מתחילה.

איך שיהי', אולי שוגה הנני בהסדר שהצעתי, אולי מדינתכם דורשת סדרים אחרים, אבל איך שיהי' אַ טאָלק דאַרף ווערין[57], במה נכסה פנינו מהבושה הגדולה בתורתינו ועבודתינו?

---

52. במקום אחר מסופר הסיפור בפרטיות יותר: איש אחד נתן פדיון של רובל אחד להרה"ק מטשרנוביל, ונפטר, ובעת שנסע הרה"ק מטשרנוביל לר' ברוך ממזיבוז בא האיש והפציר בו שיתקן את נשמתו, ואמר לו הרה"ק מטשרנוביל שאין בכחו לתקנו, האיש אמר שלא יתן לסוסים להמשיך הלאה עד שיתקן את נשמתו, כשהרה"ק זרק לו בחזרה את הרובל שנתן לו המשיכו הסוסים בדרכם (ראה גם 'רשימות דברים' להר"י חיטריק (ניו-יורק, תשס"ט) ע' 223, בשם הר' שמואל גרונם. ועוד).

53. = העולם אומרים, שאתם רבי 'טוב', ואני רבי 'רגזן' האם ראוי לנהוג כך?

54. **שמדינתכם**: = ארה"ב.

55. **תת"ר**: = אלף דולר לחודש.

56. = הם חושבים שכאן (בארצות-הברית) נשפך כסף, יודע אני שלא נשפך שם כסף.

57. = צריכים לעשות סדר.

כמו העבודות במקדש

מה אומר לך ידידי, אין מילין בפרי עטי להוציא הרגש רעיוני ומורשי לבבי ע"ז, נעם זיך צוא דער זאַך, מיא דאַרף זיך נעמען[58] בדרך הפקירות, כבר טעמנו טעם הפקירות ואל תאמר שתובעים הננו רק מזולתינו.

אולי צריך מי מכם בעצמו להֶעָשות שוד"ר[59] ואם אינו רוצה צריך לרצות, דבר כזה האָט מען זיך גידאַרפט שלאָגין פאַר דעם[60], וכמו העבודות במקדש שהי' דוחקים ודוחפים זא"ז, ובלי ספק לא גרע זה מעבודות המקדש, וכבר אמרו רז"ל[61] כי רבים בני שוממה מבני בעולה[62], הרבה צדיקים העמידה בחורבנה יותר מבבנינה, וכפי הנראה בדא"ח[63] שיש מעלות וחסירות כו', ובפרט כידוע[64] שמזמן הבעש"ט התחילו ניצוצי משיח, ורבותינו הם מהגילוים של משיח וכו'[65] וד"ל.

ידידי שים לבך לדברי אלו הנאמרים באמת בלב נשבר, ותיכף קראו עצרה[66] להתייעץ וראשונה יצא עזר ממשי ואח"כ יסודר מעמד חדשי, ותודיע לשם שנסתדר מעמד חדשי בהסך כו' ואותך אבקש בתור ידיד להודיע מה נעשה בזה.

לא אחתום שמי כי פלא הוא[67]. ופלא צריך להיות בכתבך אלי. רק אודיעך כי הכותב הוא גיסו של גיסך[68] הנק' הרי"פ.

תשובה לי על מכתבי תוכל לשלוח לגיסך השו"ב שהוא גיסי[68], והוא ישלח אלי.

המכתב נכתב במקום מגורי ההוה ונשלח לחרקוב שיושלח משם אליכם.

---

58. = תקח עצמך אל הענין, צריכים להתמסר.
59. שלוחא דרבנן.
60. = היו צריכים 'ללחום' עבור זה (דהיינו שכל אחד הי' צריך לרצות להיות שוד"ר).
61. שיר השירים רבה פ"ד, יב (ו): "כי רבים בני שוממה מבני בעולה הוי צדיקים העמידה לי בחורבנה יותר מצדיקים שהעמידה לי בבנינה".
62. ישעי' נד, א.
63. ראה תורה אור ויצא כג, א.
64. "ומהבעש"ט ז"ל ואילך התחיל להתנוצץ התגלות משיח" – 'שארית ישראל' להרב מווילעדניק בליקוטים לשער ההתקשרות (ובמאמרו של הרב יהושע מונדשיין ב'מבוא' לספר 'שארית ישראל' (ניו-יורק, תשס"ה ע' 45 ואילך). 'דברי שלום' (להר"ש מקאיידנאוו) בהקדמה. 'מגדל עז' (כפר חב"ד, תש"מ) ע' תפו. וש"נ.
65. ראה גם בשיחת ש"פ שמיני ה'שי"ת ('תורת מנחם – התוועדויות' סוף ע' 32 ואילך).
66. ע"פ יואל א, יד. ב, טו.
67. ע"פ לשון הכתוב (ספר שופטים יג, יח) "והוא פלאי" – "מכוסה ונעלם" (מצודת דוד ומצודת ציון על הפסוק). ומחמת פחד השלטונות לא חותם את שמו.
68. **גיסו של גיסך:** הרי"פ בעל אחותו של ר' אהרן אליעזר צייטלין, ור' אהרן אליעזר צייטלין, בעל אחות אשת הרב דזייקובסון. ראה אודותיו ב'מפתח אישים' שבראש הספר.

נספח

מכתב מ'אגודת חסידי חב"ד נוסח האר"י דארצות הברית וקענעדע' – בקשת עזר עבור 'מוסדות התורה . . תחת השגחת והנהלת האדמו"ר מליובאוויץ שליט"א'

יום ועש"ק ד' לחודש אייר שנת תרפ"ז

לכבוד הרבנים הגאונים ונשיאי הקהילות ובע"ב חובבי תורה שיחי'
במקומות מושבות בנ"י בארצות הברית

שלום עד העולם!

המפורסמות א"צ ראי' גודל מעלת מוסדות התורה ישיבות-ליובאוויץ במדינת רוססי', פולין וארצנו הקדושה בירושלים עיה"ק תובב"א תחת השגחת והנהלת האדמו"ר מליובאוויץ שליט"א (כעת בלענינגראַד), שיצאו מוניטין שלהם בעולם, ויותר מאלף תלמידים לומדים תורה בשקידה רבה ובמס"נ על טהרת הקודש, ועיניהם נשואות רק אלינו יושבי אמעריקא, על כן הננו שולחים וממלאים את ידי הרב הנעלה מהר"ר אברהם אנשיל שפירא נ"י, להשיג עזר-כספי להחזקת מוסדות הקדושים הנ"ל, ונא מהרבנים הגאונים ובע"ב שליט"א לקבלו בספר פנים יפות לתומכו ולסעדו וכל אשר יהי' לאל ידיו, וכדאי הוא זכות התורה ולומדי' נושאי דגלה לאגוני ולאצולי ולהצליחם בכל אשר יפנו.

בכבוד ויקר

מנחם מענדל יהודא ליב בר"א ז"ל לאקשין[69]

רב ואב"ד לקהלות המאוחדת "אגודת החסידים"

חיים זלמן ב"ר משה אליעזר הלוי קרעמער[70] יושב ראש האגודה, פרעזידענט

687 בראדוויי ניו יאָרק

ונאום **דוד ב"ר אליעזר ז"ל שיפרין**[71] מזכיר האגודה

69. יו"ר 'אגודת חסידי חב"ד' בארצות-הברית. ראה אודותיו ב'מפתח אישים' שבראש הספר.
70. שימש כיו"ר 'אגודת חב"ד' בארצות-הברית במשך השנים תרפ"ה-ת"ש. ראה אודותיו ב'מפתח אישים' שם.
71. מראשי עדת חב"ד בארצות-הברית. ראה אודותיו ב'מפתח אישים' שם.

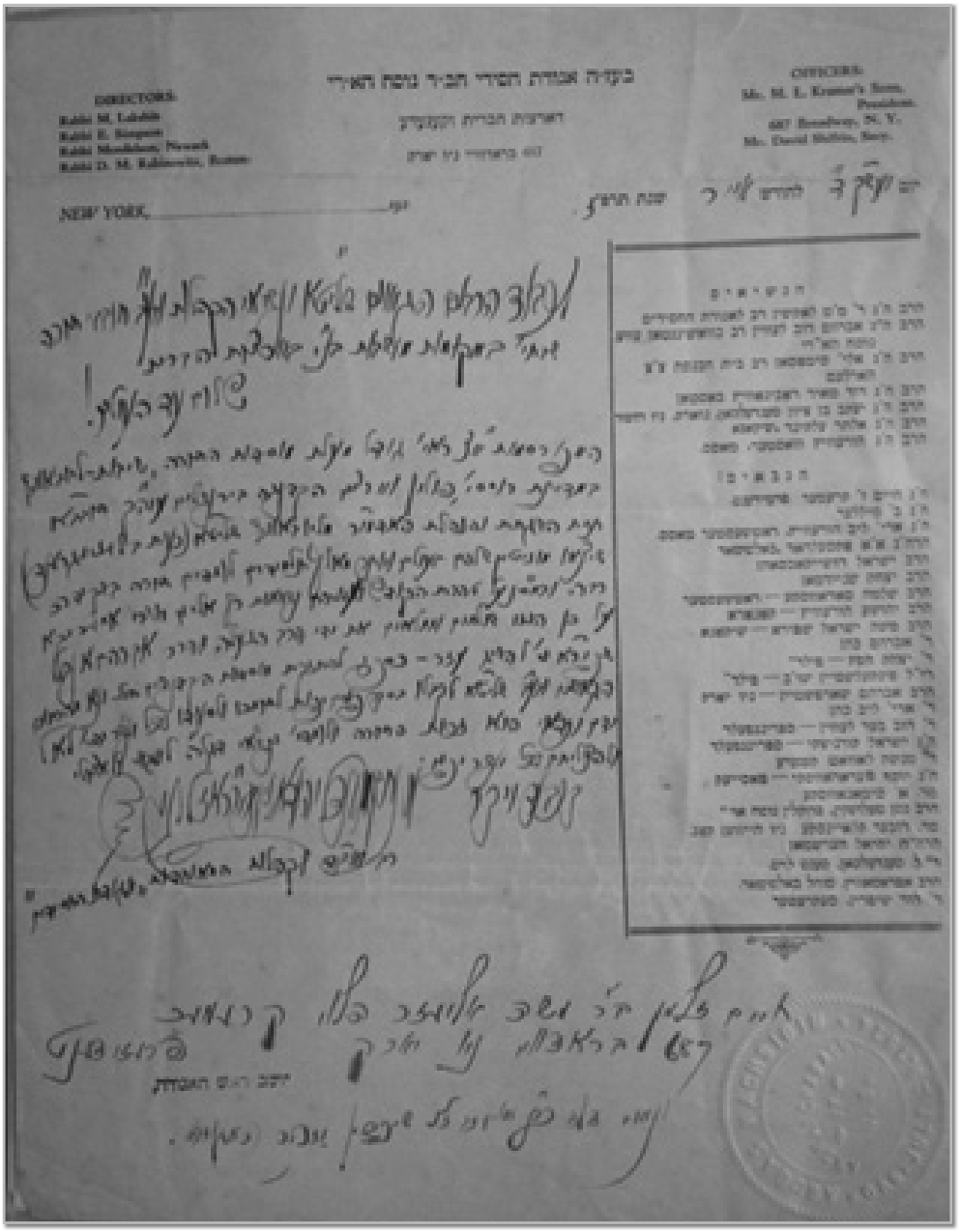

DIRECTORS:
Rabbi M. Lubelle
Rabbi E. Saugatch
Rabbi Mendelson, Newark
Rabbi D. M. Rabinowitz, Boston

בקרן אגודת הסדרי הבית נטע האדרי

הארגונות הבית הקדוש

OFFICERS:
Mr. M. E. Kramer's Sons, President.
487 Broadway, N. Y.
Mr. David Shifrin, Secy.

NEW YORK, _____ יום

שנת תרפ"ג